

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 2011 թ. գիտական և գիտակազմակերպչական գործունեության
հիմնական արդյունքների մասին

1. Հրատարակվել է «Հայոց պատմություն» ակադեմիական բազմահատորյակի երրորդ հատորի առաջին գիրքը, որն ընդգրկում է նոր պատմության՝ XVII դ. երկրորդ կեսից մինչև XIX դ. վերջն ընկած շրջափուլը: Այն ներառում է XVII-XIX դդ. հայ ազատագրական շարժումների ու ծրագրերի, Արևելյան Հայաստանի՝ Ռուսաստանին միացման, Հայկական հարցի միջազգայնացման, ազատագրական խմբակների ու կուսակցությունների առաջացման, 1890-ական թթ. հայկական կոտորածների, ինքնապաշտպանական մարտերի, տվյալ ժամանակահատվածի սոցիալ-տնտեսական ու մշակութային պատմության հիմնահարցերը: Հատորը շարադրված է հարուստ արխիվային նյութի, հրատարակված փաստաթղթերի և առկա գիտական գրականության համակողմանի օգտագործմամբ:

2. Հրատարակվել է «Հայոց պատմություն» ակադեմիական բազմահատորյակի չորրորդ հատորի առաջին գիրքը, որն ընդգրկում է 1918-1945 թթ.: Այն շարադրված է արխիվային նորահայտ նյութերի, հրատարակված փաստաթղթերի ժողովածուների և առկա գիտական գրականության համակողմանի օգտագործմամբ:

3. Հրատարակվել է ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող, պ.գ.դ. Գևորգ Ստեփանյանի «Բաքու քաղաքի հայության պատմությունը (պատմաժողովրդագրական ուսումնասիրություն)» մենագրությունը, որում ներկայացվում է Բաքու քաղաքի հայ բնակչության պատմաժողովրդագրական համահավաք պատկերը՝ վաղ ժամանակներից մինչև 1990 թ. հունվարը ներառյալ: Մատենագրական և վիճակագրական աղբյուրների համալիր ուսումնասիրությամբ հիմնավորվել է Այլշերտյան թերակղզում և Բաքվում հայերի տեղաբնակ ու մշակութային կյանքը:

Մկզբնաղբյուրների քննությամբ ցույց է տրված, որ Բաքու քաղաքն Արևելյան Այսրկովկասում XX դարի երկրորդ տասնամյակի վերջում «Ադրբեջան» անվամբ արհեստածին պետության մայրաքաղաք է դարձել եկվոր թյուրք-օղուզների հետևորդների՝ 1930-ական թթ. վերջից «ադրբեջանցի» հորջորջված կովկասյան թաթարների կողմից տեղաբնիկ ժողովուրդների (հայեր, թաթեր, լեզգիներ և այլն) ցեղասպան քաղաքականության, ուժացման, քաղաքակրթական արժեքների կողոպտման ու ոչնչացման միջոցով:

4. Հրատարակվել է ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի գիտաշխատող, պ.գ.թ. Դավիթ Թինոյանի «Կիլիկիո հայոց թագավորությունը և ինքնիշխան կազմավորումները 1320-1424 թթ.» մենագրությունը, որում հայկական և օտարալեզու աղբյուրների համադիր քննությամբ ներկայացվում է Կիլիկյան հայկական պետականության թուլացման և կործանման շրջանի (1320-1424 թթ.) նվազ ուսումնասիրված և հայ պատմագիտության մեջ վիճելի համարվող հիմնահարցերը:

5. Հրատարակվել է ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող, պ.գ.դ. Գայանե Մախմուրյանի կողմից կազմված «Äðîäîëý â âîêðîäîðð Äîñðäðððäâîîîäî äîäîððððäîäî ÑØÀ 1917-1920 ää.» փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածուն, որում թարգմանաբար ներկայացված են Հայաստանի ազգային արխիվում պահվող ԱՄՆ դեպղեպարտամենտի փաստաթղթերն ու նյութերը, որոնք պատմում են ԱՄՆ-ի քաղաքական կուրսի և օգնության տրամադրման մասին 1918-1920 թթ. Հայաստանում դժվար դրության ժամանակ, 1919 թ. Փարիզի կոնֆերանսում հայերի ապագայի և նրանց պետության մասին բանացկությունների մասին, Ջ. Հարբորդի ռազմական առաքելության ուղևորության և հանձնարարությունների և ամերիկյան վարչակարգի հետ Հայաստանի հանրապետության ղեկավարության գործունեության մասին: Ընթերցողը կծանոթանա Հայաստանի հանրապետության ղեկավարության ԱՄՆ նախագահ Վ. Վիլսոնի և ապագա նախագահ Հ. Հուվերի հետ գրազրույանը, փաստորեն կիմանա ամեն ինչ, ինչ որ վերաբերում է Հայաստանին փարիզյան կոնֆերանսում տեղի ունեցած:

6. Հաշվետու տարում ինստիտուտի գիտաշխատողներն ավարտել են «Հայոց պատմություն» ակադեմիական քառահատորյակի երկրորդ, երրորդ և չորրորդ հատորների երկրորդ գրքերի խմբագրման աշխատանքները: Աշխատանքներ են տարվում նաև ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով «Հայոց պատմություն» ակադեմիական երկհատորյակների պատրաստման ուղղությամբ:

2. 2011 թ. ինստիտուտի ձեռքբերած նշանակալի արդյունքներն են պետությունների ֆինանսավորվող բազային երեք թեմաների գծով կատարած զգալի աշխատանքները, հրատարակած մենագրություններն ու ժողովածուները, տասնյակ գիտական հոդվածները և հրապարակումները:

«Աղբյուրագիտություն և պատմագրություն» թեմայի (ղեկավար՝ պ. գ. թ. Արտաշես Շահնագարյան) շրջանակներում լույս է տեսել ինստիտուտի նախկին աշխատակից Նորայր Դանիելյանի «Մովսես Խորենացու «Պատմութիւն Հայոց»-ի պատմահոգևոր համակարգը և Աստվածաշունչը» աշխատությունը, որում ներկայացված է Մեսրոպ Մաշտոցի՝ հայ գրերի գյուտով (405 թ.) Աստվածաշնչի գրավոր թարգմանվելուն հաջորդած ժամանակաշրջանում, հայ պատմիչների և հատկապես Մովսես Խորենացու (V դ.)՝ պատմական և հոգևոր հարցերում ուշադրության կենտրոնում լինելը: Հատուկ հետազոտված է Մովսես Խորենացու «Պատմութիւն Հայոց»-ում պատմական իրադարձությունների ու հոգևոր երևույթների փոխադրվածությունը նախաքրիստոնեական ու քրիստոնեական դարաշրջանների արժեքային ամբողջական համակարգում:

Նույն թեմայի շրջանակներում լույս է տեսել պ.գ.դ. Վարուժան Պողոսյանի «В окружении историков (сборник статей и рецензий)» հոդվածների ու գրախոսությունների ժողովածուն, որի առաջին բաժնում ներկայացված են խորհրդային ականավոր պատմաբաններ Վ. Դալինի, Ա. Հովհաննիսյանի, Մ. Ներսիսյանի, Գ. Կուչերենկոյի կերպարները, բնութագրումները, որոնց հետ հեղինակը բախտ է ունեցել աշխատել և շփվել երկար տարիներ ԽՍՀՄ և ՀԽՍՀ գիտությունների ակադեմիաներում: Հոդվածներից մեկը նվիրված է 18-րդ դարի Ֆրանսիական հեղափոխության պատմության խոշորագույն մասնագետներից Ժ. Գոդշոյին: Գրքի երկրորդ բաժնում զետեղված են հեղինակի գրախոսությունները Ֆրանսիական հեղափոխության պատմությանը, նապոլեոնյան դարաշրջանին, ինչպես նաև Ֆրանսիական հեղափոխության պատմագրությանը վերջին քառորդ դարում նվիրված խորհրդային և ռուսական հրատարակություններին, որոնց գերակշիռ մասը հրատարակվել է 1990-2010 թթ. Ռոբեսպիերյան հետազոտություններ կազմակերպության «Исторические анналы Французской революции» պարբերականում:

«Պետականության զարգացման փուլերը Հայաստանում (հնագույն ժամանակներից մինչև 1918 թ.)» թեմայի (ղեկավար՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աշոտ Մելքոնյան) շրջանակներում լույս է տեսել Աշոտ Մելքոնյանի «Հայաստանի պատմության և ժողովրդագրության հիմնահարցեր» ժողովածուն, որը հիմնականում ընդգրկում է Հայաստանի, մասնավորապես Արևմտյան Հայաստանի, Զավախքի և Լոռու ժողովրդագրության հիմնահարցերին վերաբերող հեղինակի հոդվածների ընտրանին:

Նույն թեմայի շրջանակներում լույս է տեսել Արմեն Հայրապետյանի աշխատասիրությամբ հրատարակության պատրաստած «Ալեքսանդրապոլի գավառը վիճակագրական նյութերում (XIX դ. – XX դ. սկիզբ)» փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածուն, որն արխիվային վիճակագրական փաստաթղթերի հարուստ հավաքածու է՝ բաղկացած 325 աղյուսակներից, որոնք վերաբերում են քննության ենթակա ժամանակահատվածում Ալեքսանդրապոլի գավառի բնակչության էթնոկոնֆեսիոնալ իրավիճակի, բնակավայրերի տեղագրության, բնակչության տեղաշարժերի, նրա ազգային կազմի խնդիրներին, ինչպես նաև լույս են սփռում արևմտահայերի՝ դեպի գավառ պարբերաբար կրկնվող գաղթերի, ըստ բնակության նոր վայրերի նրանց տեղաբաշխման և գավառի բնակչության էթնոկոնֆեսիոնալ պատկերում այդ գաղթերի թողած ազդեցության վրա:

«Հայաստանը և հայությունը նորագույն շրջանում: Հայկական հարց:» թեմայի (ղեկավար՝ պ. գ. թ. Կարեն Խաչատրյան) շրջանակներում լույս է տեսել Բենիամին Պողոսյանի «Թուրք-ամերիկյան հարաբերությունները և ԱՄՆ կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչման խնդիրը 1991-2007 թթ.», որը նվիրված է թուրք-ամերիկյան հարաբերություններում ԱՄՆ կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչման խնդրի ունեցած դերի վերլուծությանը:

Նույն թեմայի շրջանակներում լույս է տեսել Հովհաննես Ալեքսանյանի «Հայկական համայնքները խորհրդային հանրապետություններում 1917-1941 թթ.» աշխատությունը, որում ներկայացվում է կազմավորված խորհրդային Ռուսաստանի, այնուհետև ԽՍՀՄ տարածքի հայկական համայնքերի հասարակական-քաղաքական, հոգևոր, մշակութային, կրթական կյանքը, խորհրդային հանրապետություններում բնակվող հայության թվաքանակը, տեղաբաշխման շրջանները, մայրենի լեզվին տիրապետելու աստիճանն ու գրագիտությունը: Լուսաբանվում են ստալինյան բռնաճնշումների տարիներին հայկական հասարակական-քաղաքական շրջանակներին ու ազգային հաստատություններին հասցված կորուստները, ինքնությունն ու ազգային արմատները պահելու հայության փորձերը:

Ուսումնասիրությունն առաջին փորձն է՝ ուրվագծելու խորհրդային հանրապետությունների հայության պատմությունը:

պատմության մեջ» միջազգային գիտաժողով, արժևորվեց Հայոց քաղաքակրթական ժառանգության նշանակությունը «Մետաքսի ճանապարհի պատմության մեջ», բացահայտելով թուրք-ադրբեջանական կեղծարարության սնանկությունը:

Միջազգային գիտաժողովի ավելի քան 40 մասնակիցների թվում իրենց զեկուցումներով հանդես եկան «Հայոց պատմության հիմնահարցերի խեղաթյուրումը թուրք-ադրբեջանական պատմագրության մեջ» թեմայի կատարողները՝

Է.Լ.Դանիելյանը «Հայաստանի քաղաքակրթական ներդրումը Մետաքսի ճանապարհի պատմության մեջ և արդի մարտահրավերները», Ա.Ա. Խառատյանը «Հայ վաճառականությունը Լևանտի առևտրում (XVI–XVII դդ.)», Գ. Ս. Ստեփանյանը «Շիրվանահայերի դերը Արևելյան Այսրկովկասի առևտրատնտեսական հարաբերություններում» և Զ. Հ. Գևորգյանը «Այաս-Թավրիզ առևտրական մայրուղին Մետաքսի ճանապարհի համակարգում (XIII դ. երկրորդ կես – XIV դ. առաջին կես)» թեմաներով:

Թեմայի շրջանակներում հրատարակվել է Է.Լ. Դանիելյանի «Արցախյան հաղթանակի գաղափարական նշանակությունը տեղեկատվական պատերազմում՝ ընդդեմ թուրք-ադրբեջանական կեղծարարության» հոդվածը, որում Արցախյան ազատագրական պայքարի արդյունքում ձեռք բերած հաղթանակն իմաստավորվում է որպես գաղափարական հզոր զենք ընդդեմ թուրք-ադրբեջանական կեղծարարության:

Է.Լ. Դանիելյանի «Историческая справедливость против воинствующего мракобесия» հոդվածում հեղինակը պատմական սկզբնաղբյուրների և գիտական արդի գրականության խորը վերլուծության հիման վրա ցույց է տվել ադրբեջանական պաշտոնական պատմագիտության և պետական մակարդակի բարձրացված հայոց պատմության և պատմական աշխարհագրության կեղծարարության սնանկությունը:

Է.Լ. Դանիելյանի «Հայ Բագրատունյաց թագավորության Անի մայրաքաղաքի նշանակությունը մետաքսի ճանապարհի պատմության մեջ» «Անին միջնադարյան Հայաստանի քաղաքական և քաղաքակրթական կենտրոն» խորագրով միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների դրույթներում հեղինակը, արժևորելով Անի մայրաքաղաքի նշանակությունը մետաքսի ճանապարհի պատմության մեջ, մինևույն ժամանակ վեր է հանել և քննադատել Մետաքսի ճանապարհի՝ Արևմտյան Հայաստանի հետ կապված մասում հայկական պատմական հուշարձանների պատմության և դրանց ներկայացման թուրք կեղծարարությունը:

Է.Լ. Դանիելյանը «Power and Justice in International Relations. Interdisciplinary Approaches to Global Challenges, Edited by Marie-Luisa Frick and Andreas Oberprantacher, University of Innsbruck, Austria, Ashgate, December 2009, 284 pages» աշխատության մասին գրախոսությունում՝ վերլուծելով նրանում եղած հոդվածները, նշել է, որ միջազգային իրավունքի հետ կապված խնդիրները լուսաբանելիս, հատկապես Վերսալի 1920 թ. հունիսի 28-ի պայմանագրի առնչությամբ, պետք էր ներառել Հայոց ցեղասպանությանը վերաբերող փաստաթղթերը՝ Թուրքիայի ցեղասպան քաղաքականությունը միջազգային իրավունքի տեսանկյունից դատապարտելու համար:

Ա.Ա. Խառատյանը ««Թանգիմաթը» և Ազգային սահմանադրությունը թուրք պատմագրության գնահատմամբ» հոդվածում ցույց է տալիս, որ թուրքական մի խումբ պատմաբաններ «Թանգիմաթը» և Ազգային սահմանադրությունը համարում են օսմանյան կառավարությունից տրված շնորհի հայերին, և իբր դրանք ապահովել են նրանց ազգային ու քաղաքացիական իրավունքները, հավասարությունը թուրք-մահմեդականների հետ: Իրականում դրանք ոչնչով չփոխեցին արևմտահայության կեղծված վիճակը, հակառակ՝ վերոհիշյալ պատմագիտության ակնհայտ կեղծիքների:

Գ.Ս. Ստեփանյանը «Արևելյան Այսրկովկասի ժողովրդագրության խեղթյուրումը ադրբեջանական պատմագրության մեջ» ՀՀ պաշտպանության նախարարին առնթեր հասարակական խորհրդի նախագահեռնած՝ “Պատմություն և մշակույթ”. Ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության, հանրապետական գիտաժողովի զեկուցումների հիմնադրույթներում ներկայացնում է ադրբեջանական պաշտոնական պատմագիտության կեղծարարությունը և Արևելյան Այսրկովկասի ժողովրդագրական գործընթացների խեղաթյուրման մեջ:

Ա. Ս. Վարդանյանի տպագրության հանձնված «Դարձյալ վրացական և ադրբեջանական խեղաթյուրումների շուրջ» հոդվածում, քննելով Կուր գետի ձախափնյակում գտնվող Կամբեճան գավառի մասին հունահռոմեական պատմիչներ Ստրաբոնի, Պլուտարքոսի, Դիոն Կասիոսի վկայությունները, որոնք գավառը համարում են հայկական, վեր է հանել վրացի ու ադրբեջանցի

պատմաբանների կողմից սկզբնաղբյուրների տեղեկությունների խեղաթյուրումները: Վերջիններս նշում են, որ գավառը պատկանել է մեկ Վիրքին, մեկ Աղբրեջանին: Հեղինակը, սակայն, հենվելով սկզբնաղբյուրների վրա՝ հիմնավորում է, որ Կամբեճան գավառը հայկական պետականության ողջ ընթացքում եղել է նրա կազմում, իսկ «Աղբրեջան» այդ տարածքում գոյություն չի ունեցել:

«Ազգերի լիգան և Հայաստանը 1920-1929 թթ.» թեմայի (ղեկավար՝ պ. գ. թ. Ս. Ռ. Ավետիսյան) շրջանակներում կատարվել են հետևյալ աշխատանքները.

1. ուսումնասիրվել են Հայաստանի ազգային արխիվի՝ ազգերի լիգային վերաբերող ֆոնդերը, ինչպես նաև՝ թեմային վերաբերող գրականության որոշ մասը:

2. թեմայի ավագ գիտաշխատող Էդիտա Գոդյանը 2011 թ. սեպտեմբերի 17-25-ը գործուղվել է Շվեյցարիա, որտեղ աշխատել է Ազգերի լիգայի արխիվում:

3. Ներկա փուլում կատարվում է Հայաստանի ազգային արխիվի և Ազգերի լիգայի արխիվից բերված նյութերի թարգմանությունը, որոնց ճնշող մեծամասնությունը ֆրանսերեն և անգլերեն լեզուներով են:

4. Հաշվետու տարում ուսումնասիրության հիմնական շեշտը դրվել է Ազգերի լիգայում Հայաստանի մանդատի և անդամակցության հարցերի քննարկմանը:

Թեմայի շրջանակներում հրատարակվել է երեք հոդված, որից մեկը արտասահմանում:

Էդիտա Գոդյանի «Ազգերի լիգային անդամակցելու համար Հայաստանի Հանրապետության ձեռնարկած քայլերը» հոդվածում քննարկվում է Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության հարցը Ազգերի լիգային, ներկայացվում է Ազգերի լիգայի մարմիններում անդամակցության հարցի քննարկումը, ինչպես նաև փորձ է կատարվում վերլուծել անդամության մերժման պատճառները:

Էդիտա Գոդյանի «Անդրկովկասյան հանրապետությունների՝ Ազգերի լիգային անդամակցելու հարցը» հոդվածն անդրադառնում է Ազգերի լիգային՝ Հայաստանի, Վրաստանի և Աղբրեջանի անդամակցության գործում խորհրդային Ռուսաստանի խաղացած դերին: Հեղինակը փորձում գնահատել վերջինիս ազդեցությունը անդամության մերժման հարցում:

Էդիտա Գոդյանի՝ Մեծ Բրիտանիայի Բրադֆորդ համալսարանի «Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպական հանդես»-ում հրատարակած «The Turkish-Armenian war of 1920 and the League of Nations» հոդվածում քննարկվում և վերլուծվում է 1920 թ. թուրք-հայկական պատերազմի դերն Ազգերի լիգային Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության հարցում:

4. Կիրառական մշակումներ /չկան/

5. Ինստիտուտի կողմից 2011 թ. հրապարակումների ցանկը

ա/ Մենագրություններ, աշխատություններ, ժողովածուներ, ձեռնարկներ

1. Աբրահամյան Հ., Կենսամատենագիտություն, Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 2011, 48 էջ + նկարներ:

2. Ալեքսանդրապոլի գավառը վիճակագրական նյութերում (XIX դ.-XX դ. սկիզբ). փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածու, աշխատասիրությամբ Ա. Ս. Հայրապետյանի, Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2011, 271 էջ:

3. Ալեքսանյան Հ. Ս., Հայկական համայնքները խորհրդային հանրապետություններում 1917-1941 թթ., Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 2011, 221 էջ:

4. Ավետիսյան Ս., Կարբիի տոհմագրությունը, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2011, 240 էջ + 4 էջ ներդիր:

5. Ավետիսյան Ս., Մերձավոր Արևելքի ամերիկյան նպաստամատույց կոմիտեի /Ամերկում/ գործունեությունը Հայաստանում և Մերձավոր Արևելքի հայաշատ շրջաններում 1918-1930 թթ. /ուսումնական ծրագիր/, Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 20 էջ:

6. Դանիելյան Ն., Մովսես Խորենացու «Պատմութիւն Հայոց»-ի պատմահոգևոր համակարգը և Աստվածաշունչը, Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 2011, 224 էջ:

7. Թինոյան Դ. Ֆ., Կիլիկիո հայոց թագավորությունը և ինքնիշխան կազմավորումները 1320-1424 թթ., Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 2011, 195 էջ:

8. Լեոնային Ղարաբաղի հանրապետություն (1991 թ. օգոստոս-1992 թ. հունվար), փաստաթղթեր, կազմող Հրանտ Աբրահամյան, Եր., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2011, 196 էջ:

9. Շովի մշակույթը՝ մարդկության մշակույթն է քաղաքակրթությունների երկխոսությունում: «Այաս» Շովային Հետազոտությունների Ակումբի 25-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութեր, 2010 թ. մայիսի 14-16-ը, Եր., Մուղնի, 2011, 348 էջ:
10. Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. Ինստ, հտ. 12-րդ, 305 էջ:
11. Հայոց պատմություն, հ. III, գիրք առաջին, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դարի երկրորդ կես-XIX դարի վերջ), Եր., Ջանգակ-97, 704 էջ + 24 էջ ներդիր:
12. Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ջանգակ-97, 800 էջ + 24 էջ ներդիր:
13. Հայության պայքարը ԼՂԻՄ-ը Խորհրդային Հայաստանի հետ միավորելու համար: Փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածու: Կազմողներ և խմբագիրներ՝ Կ. Խաչատրյան, Հ. Աբրահամյան), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 2011, 175 էջ:
14. Հարությունյան Կ., Հարությունյան Կ., Հայ զորավարներ, Եր., «Ջանգակ-97», 2011, 160 էջ:
15. Մելքոնյան Ա. Ա., Կենսամատենագիտություն, Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 2011, 80 էջ + նկարներ:
16. Մելքոնյան Ա., Հայաստանի պատմության և ժողովրդագրության հիմնահարցեր, Եր., 2011, 556 էջ:
17. Մեծ Եղեռն. Դատապարտումից հատուցում (Հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 2011, 106 էջ:
18. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճյան, Կենսամատենագիտություն, Եր., Պատմության ինստիտուտ, Հայաստանի ազգային գրադարան, 2011, 216 էջ:
19. Պողոսյան Բ., Թուրք-ամերիկյան հարաբերությունները և ԱՄՆ կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչման խնդիրը 1991-2007 թթ., Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2011, 78 էջ:
20. Ստեփանյան Գ., Բաբու քաղաքի հայության պատմությունը (պատմաժողովրդագրական ուսումնասիրություն), Եր., Պատմ. ինստ., 2011, 650 էջ:
21. Վլադիմիր Ղազախեցյան, Կենսամատենագիտություն, Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, 2011, 38 էջ:
22. Æðíáíèÿ à àîèðíáíðàð Æîñðáðñðááíííâí àáíàððàíáíðà ÑØÀ 1917-1920 áá. /Ñîñð. è íáð. ñ áíáè. Æ. Æ. àðíóðÿí. Ðää. Æ. Êàçàðáöÿí.-Åð.: Êí-ð. èñðíðèè ÍÁÍ Àðíáíèè; 2011.- 560 ñðð.
23. Арутюнян К., Участие сынов армянского народа в героической обороне Ленинграда (10 июля 1941 г. – 9 августа 1944 г.), Ер., изд-во “Титутюн” НАН РА, 2011, 172 с. + 1,5 п.л. илл.
24. Погосян В.А., В окружении историков (сборник статей и рецензий), Отв. ред. А.В. Чудинов, Ер., Эдит Принт, 2011, 264 с.

1. Աբրահամյան Հ., Լեոնայի Ղարաբաղի ինքնավար մարզը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 614-618:
2. Աբրահամյան Հ., Արցախի հիմնախնդիրը 19-րդ դարում / Մ. Մաշտոցի անվան համալսարանի «Լրատու», Ստեփանակերտ, 2011, թիվ 1, էջ 4-19:
3. Աբրահամյան Հ., ՀՀ դաշնությունը Արցախում (1989-1992 թթ.) / Դրոշակ, 2011, թիվ 1, էջ 4-9:
4. Աբրահամյան Հ., ՀՀ դաշնությունը Արցախում (1989-1992 թթ.) / Դրոշակ, 2011, թիվ 2, էջ 4-9:
5. Աբրահամյան Հ., Այն հուզումնալից օրերին, հրապարակում / Դրոշակ, 2011, թիվ 4, էջ 13-16:
6. Աբրահամյան Հ., Արցախի հիմնախնդիրը խորհրդային տարիներին /1920-1988 թթ./ / Մ. Մաշտոցի անվան համալսարանի «Լրատու», Ստեփանակերտ, թիվ 2, 2011, էջ 4-19:
7. Աբրահամյան Հ., Արցախի հիմնախնդիրը 20-րդ դարի սկզբին / Խաղաղ Կովկասը՝ տարածաշրջանի զարգացման գործոն, Միջազգային գիտաժողովի նյութեր՝ նվիրված ԼՂՀ և ՀՀ անկախության հռչակման 20-րդ տարեդարձին, ԼՂՀ ԿԳՆ, Մեսրոպ Մաշտոց համալսարան, 4.11.1911 թ.: Եր., Լիմուշ հրատարակչություն, 2011, էջ 167-182:
8. Ալեքսանյան Հ., Ռուսաստանում, Ուկրաինայում և Բելոռուսիայում / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 595-600:
9. Ալեքսանյան Հ., Միջինասիական խորհրդային հանրապետություններում / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 601-603:

10. Ալեքսանյան Հ., Հայերի տեղաբաշխումը Խորհրդային Ադրբեջանում և Վրաստանում / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 604-614:
11. Ալեքսանյան Հ., Լ.Ա. Ասոյան, Հայերը ռուսական կայսրությունում XIX դ. վերջին. պատմաժողովրդագրական հետազոտություն (ըստ 1897 թ. համառուսաստանյան մարդահամարի տվյալների) (գրախոսություն) / ԼՀԳ, 2011, N 4, էջ 313-315:
12. Առաքելյան Գ. Ռ., Քաղաքական ու տնտեսական կյանքի աշխուժացումը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 384-388:
13. Առաքելյան Գ. Ռ., 1860-1870-ական թթ. Վարչատնտեսական բարենորոգումները և Հայաստանը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 388-394:
14. Առաքելյան Գ. Ռ., Մուրադյան Դ., Վարչատարածքային բաժանումը և վարչակարգը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 575-577:
15. Առաքելյան Գ. Ռ., Մուրադյան Դ., Կապիտալիստական հարաբերությունների արմատավորումը տնտեսության մեջ / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 577-584 :
16. Առաքելյան Գ. Ռ., Մուրադյան Դ., Հայ ազգաբնակչության սոցիալական տեղաշարժերը և դրանց առանձնահատկությունները / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., 2010, էջ 584-589:
17. Ավագյան Ք., Ամերիկահայերի հասարակական-քաղաքական գործունեությունը Սևրի պայմանագրի նախորդող տարիներին / Մեծ Եղեռն. Դատապարտումից հատուցում (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., 2011, էջ 50-63:
18. Ավագյան Ք., Հայերի արտահոսքը ԱՄՆ և կապը բնօրրանի հետ սկզբնավորումից մինչև 1985 թ. / Հայ գաղթականությունը և Հայրենիք-սփյուռք կապերը 1918-1985 թթ., Միջազգային գիտաժողով 8-10 հոկտեմբեր 2011, Երևան-Ծաղկաձոր, զեկուցումներ, ՀՀ Ազգային Արխիվ, Եր., 2011, էջ 16-40:
19. Ավագյան Ք., Ակնարկ ամերիկահայ հայրենակցական միությունների պատմության / Մովսես Խորենացի. Գիտական, պատմաբանասիրական, բնագիտական հանդես, Եր., թիվ 1-2, 2011, էջ 58-65:
20. Ավագյան Ք., Ամերիկահայությունն հասարակակ-քաղաքական գործունեությունը Հայոց ցեղասպանության տարիներին / Ազդակ Ապրիլեան Բացառիկ, Պեյրուք, 2011, էջ 81-89:
21. Ավետիսյան Ս., Փաստաթղթեր 1920-ական թվականներին Անգլիական օգնության կոմիտեի /Անգլկոմ/` Հայաստանում ծավալած գործունեության մասին / ԲՀԱ, 2011, թիվ 1, էջ 68-78:
22. Բախչինյան Ա., Հայերը Չինաստանում 1900-1950-ական թթ. Ակնարկներ / Հայկազեան հայագիտական հանդես, 2011, հատոր ԼԱ, էջ 169-194:
23. Բախչինյան Ա., Հայաստանի մայր. Ուրվագիծ Դիանա Աբգարի կյանքի ու գործունեության / Դիանա Աղաբեկ Աբգար. Կյանքը և գործունեությունը, Նոր Զուղա, 2011, էջ 8-28:
24. Բախչինյան Ա., Հայերեն նամակներ Դիանա Աբգարից / Դիանա Աղաբեկ Աբգար. Կյանքը և գործունեությունը, Նոր Զուղա, 2011, էջ 29-35:
25. Բարխուդարյան Վ. Բ., Համառօտ Ուրուագիծ Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի Հայկական Համայնքների Եկեղեցական Խորհուրդների Գործունեության (1883-1918 թթ.) / Հայկազեան Հայագիտական Հանդես, հ. ԼԱ., Պեյրուք, 2011, էջ 91-109:
26. Բարխուդարյան Վ. Բ., Հայ ազատագրական շարժումները XVIII դարի 50-60-ական թթ. / Հայոց պատմություն հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 70-78:
27. Բարխուդարյան Վ. Բ., Հայաստանը և հայ ազատագրական շարժումները XVIII դարի վերջին երեսնամյակում / Հայոց պատմություն հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 151-179:
28. Գասպարյան Ռ. Հ., Հայ հեղափոխական դաշնակցության գործունեությունը Կիլիկիայում 19-րդ դարի վերջին և 20-րդ դարի սկզբին / ԼՀԳ, № 3, 2010, էջ 5-22:
29. Գասպարյան Ռ. Հ., Իրադարձությունը Կիլիկիայում: Հայերի ինքնապաշտպանական մարտերը և կոտորածները / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 211-218:

30. Գասպարյան Ռ. Հ., Կիլիկիայի հայ ազգաբնակչությունը և վարչական բաժանումը 19-րդ դարի վերջին և 20-րդ դարի սկզբին / ԼՀԳ, № 1-2, 2011, էջ 20-29:
31. Գասպարյան Ռ. Հ., Արիսիվային վավերագրեր Կիլիկիայում Ս.Դ.Հնչակյան կուսակցության գործունեության մասին / ՊԲՀ, № 2, 2011, էջ 245-255:
32. Գզոյան Է., Ազգերի լիգային անդամակցելու համար Հայաստանի Հանրապետության ձեռնարկած քայլերը / ԲԵՀ, 2011, էջ 16-30:
33. Գզոյան Է., Անդրկովկասյան հանրապետությունների՝ Ազգերի լիգային անդամակցելու հարցը / ԼՀԳ, 2011, N 3, էջ 61-72:
34. Գրիգորյան Մ., 862 թ. Շիրակավանի եկեղեցական ժողովը / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 54-72:
35. Գևորգյան Զ., Կիլիկյան Հայաստանը միջերկրածովյան առևտրական նավագնացության հանգուցակետում (XIII-XIV դդ.) / ՏՄԿՄՍ՝ Ծովային Հետազոտությունների Ակումբի 25-ամյակին նվիրված 2010 թ. մայիսի 14-16-ին ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտում տեղի ունեցած ՏԾովի մշակույթը՝ մարդկության մշակույթն է քաղաքակրթությունների երկխոսությունում՝ խորագրով գիտաժողովի նյութեր, Եր., 2011, էջ 28-38:
36. Գևորգյան Զ., Աշխարհաքաղաքական գործընթացները և միջազգային առևտուրը Կիլիկյան Հայաստանում (1201-1337 թթ.) / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 102-132:
37. Դանիելյան Է., Արցախյան հաղթանակի գաղափարական նշանակությունը տեղեկատվական պատերազմում՝ ընդդեմ թուրք-ադրբեջանական կեղծարարության / Պատմություն և մշակույթ. ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության, հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Եր., էջ 32-33:
38. Դանիելյան Է., Արցախյան հաղթանակի գաղափարական նշանակությունը տեղեկատվական պատերազմում՝ ընդդեմ թուրք-ադրբեջանական կեղծարարության / Գլոբուս էներգետիկ և տարածաշրջանային անվտանգություն, N 4 (16), էջ 35-40:
39. Դանիելյան Է., Հայոց քաղաքակրթական ներդրումը հին և միջնադարյան տնտեսական ու աշխարհաքաղաքակն գործընթացներում / Ծովի մշակույթը՝ մարդկության մշակույթն է քաղաքակրթությունների երկխոսություններում, Եր., էջ 23-27:
40. Դանիելյան Է., Հայաստան-Եգիպտոս. Հայագիտական կամուրջ / Գլոբուս. Ազգային անվտանգություն, թիվ 1(17), էջ 38-43:
41. Դանիելյան Է., Հայ Բագրատունյաց թագավորության Անի մայրաքաղաքի նշանակությունը մետաքսի ճանապարհի պատմության մեջ / Միջազգային գիտաժողով. Անիան միջնադարյան Հայաստանի քաղաքական և քաղաքակրթական կենտրոն, Զեկուցումների դրույթներ, Եր., էջ 23-24:
42. Դումիկյան Ա., Տայքը (Դայաենի / Դիաուի) սեպագիր արձանագրություններում և հայկական միջնադարյան սկզբնաղբյուրներում / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 3-25:
43. Երանոսյան Ն., 1894-1896 թթ. հայկական կոտորածների արձագանքները Եգիպտոսի «Ալ-Մուշիր» պարբերականում / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 219-235:
44. Զաքարյան Լ., Մասնագիտական և քաղաքական մասնակցության գենդերային տեսանկյունները / Հայաստանում հասարակական-քաղաքական մասնակցության գենդերային առանձնահատկությունները, «Կովկաս» հասարակագիտական հետազոտությունների կենտրոնի զեկույց սոցիոլոգիական հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ, ՄԱԲՀ, Եր., 2011, էջ 19-38:
45. Զաքարյան Լ., Անկախության գաղափարի արմատավորումը հայ հասարակական գիտակցության մեջ. անկախության հռչակագրից հանրաքվե / Հումանիտար գիտությունների արդի հիմնախնդիրները, Հյուսիսային համալսարանի հրատարակչություն, Եր., 2011, էջ 109-123:
46. Զաքարյան Լ., Քաղաքացիական հասարակության ձևավորման գործընթացը Հայաստանի Հանրապետությունում / Կրթական բարեփոխումներ. ազգային լավագույն ավանդույթները և միջազգային առաջավոր փորձը, Հյուսիսային համալսարանի գիտական կոնֆերանսի նյութեր, Եր., 2010, էջ 137-150:
47. Զաքարյան Լ., Տեղական ինքնակառավարման համակարգի կառավարման համակարգը / Տավուշի, Վայոց Ձորի, Գեղարքունիքի, Սյունիքի և Արարատի մարզերում համայնքային և տնտեսական

գարգացման գենդերային տեսանկյունները: Վերլուծական զեկույց / համահեղինակներ՝ Զ. Հասրաթյան, Հ. Մարգարյան, Գ. Սիրոյան, Եր., 2011, էջ 17-36:

48. Զաքարյան Լ., Մամուլը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 706-720:

49. Թինոյան Դ., Կիլիկիո կաթողիկոսության հարաբերությունները Էջմիածնի ամենայն Հայոց կաթողիկոսության հետ Սիմեոն Սեբաստացու արքեպիսկոպոսի շրջանում / ԼՀԳ, 2011, 1-2 էջ 69-78:

50. Թոխատյան Կ., Հայկական լեռնաշխարհի ժայռապատկերների հայկական ժառանգական պատկանելության նենգափոխումը թուրք-ադրբեջանական կեղծարարների կողմից / Պատմություն և մշակույթ. ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության, հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, 5 մայիսի, Եր., 2011, էջ 65: 66 նկար-էջ:

51. Թոխատյան Կ., Դիցաբանական հինավուրց մի պատումի արտացոլումը ժայռապատկերներում / Ճարտարապետաքաղաքաշինական մտավոր ժառանգության պահպանության խնդիրներն ու գարգացման հեռանկարները, միջազգային գիտաժողովի զեկ. հիմնադրույթներ, 18 նոյեմբերի, Եր., 2011, էջ 22-25: 24 նկար-էջ:

52. Թորոսյան Վ., Զաքարյան Հայաստանի և Կիլիկյան Հայաստանի աշխարհիկ ու հոգևոր իշխանությունների փոխհարաբերությունները Լևոն Ա-ի իշխանության տարիներին (1187-1219) / ՏՕՈՎԻ մշակույթը՝ մարդկության մշակույթն է քաղաքակրթությունների երկխոսությունում!, ՏԱյաս! ծովային հետազոտությունների ակումբի 25-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութեր, Եր., 2011, էջ 11-17:

53. Թորոսյան Վ., Կիլիկյան Հայաստանի և Զաքարյան Հայաստանի աշխարհիկ ու հոգևոր իշխանությունների փոխհարաբերությունները Հեթում Ա-ի իշխանության տարիներին (1226-1270) / ՏՊատմություն և մշակույթ!, հայագիտական հանդես, հ. Ա, Եր., 2011, էջ 297-305:

54. Թորոսյան Վ., Պարոնտերության ինստիտուտի ձևավորումն ու գարգացումը Հայաստանում (XI-XIV դդ.) / ԼՀԳ, 2011, N 1, էջ 30-42:

55. Թորոսյան Վ., Ականավոր բյուզանդագետը. ակադեմիկոս Հրաչ Բարթիկյանի հիշատակին / Վեմ, Եր., 2011, N 3, էջ 215-220:

56. Խաչատրյան Գ., Հայ գյուղը Հայրենական պատերազմի նախօրյակին / Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գիտական հոգվածների ժողովածու, Եր., 2011, առաջին պրակ, էջ 173-181:

57. Խաչատրյան Գ., Խորհրդային Հայաստանում արվեստի պատմության դասավանդման հարցերի մեթոդաբանությունը Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին / Տեղեկագիր Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի, Եր., 2011, N 3, էջ 46-53:

58. Խաչատրյան Գ., Տնտեսության վերակառուցումը: «Ամեն ինչ ռազմաճակատի, ամեն ինչ հաղթանակի համար» / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 579-588:

59. Խաչատրյան Կ., Հանրապետությունների ռազմաքաղաքական համագործակցությունը Լոռու չեզոք գոտին ազատագրելու գործում: Վրաստանի խորհրդայնացումը / Հայոց հյուսիսային դարպասները. Զավախք, Լոռի /Հոգվածների ժողովածու/, հ. 6, Եր., «Միտք», 2011, էջ 369-380:

60. Խաչատրյան Կ., Գալոյան Գ., Հայկական հարցը Փարիզի խաղաղության վեհաժողովում: Սերի պայմանագիրը / Հայոց պատմություն, Հատոր IV, Գիրք Առաջին / Նորագույն ժամանակաշրջան. 1918-1945 թթ./, Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 142-164:

61. Խաչատրյան Կ., Քեմալական Թուրքիայի հայաջինջ քաղաքականությունը / Հայոց պատմություն, Հատոր IV, Գիրք Առաջին /Նորագույն ժամանակաշրջան. 1918-1945 թթ./, Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 211-218:

62. Խաչատրյան Կ., Հայաստանի խորհրդայնացումը / Հայոց պատմություն, Հատոր IV, Գիրք Առաջին /Նորագույն ժամանակաշրջան. 1918-1945 թթ./, Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 276-286:

63. Խաչատրյան Կ., Լոռու չեզոք գոտու ազատագրումը / Հայոց պատմություն, Հատոր IV, Գիրք Առաջին /Նորագույն ժամանակաշրջան. 1918-1945 թթ./, Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 313-318:

64. Խաչատրյան Կ., Խորհրդային Ռուսաստանի օգնությունը / Հայոց պատմություն, Հատոր IV, Գիրք Առաջին /Նորագույն ժամանակաշրջան. 1918-1945 թթ./, Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 380-385:

65. Խաչատրյան Կ., Հայաստանի խորհուրդների առաջին համագումարը: ՀՄԽՀ սահմանադրությունը / Հայոց պատմություն, Հատոր IV, Գիրք Առաջին / Նորագույն ժամանակաշրջան. 1918-1945 թթ./, Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 389-393:
66. Խաչատրյան Կ., Անդրդաշնության և ԽՍՀՄ կազմավորումը / Հայոց պատմություն, Հատոր IV, Գիրք Առաջին / Նորագույն ժամանակաշրջան. 1918-1945 թթ./, Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 402-412:
67. Խառատյան Ա., Թանգիմաթը և Ազգային սահմանադրությունը թուրքական պատմագիտության մեկնաբանությամբ / Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրներ, 2011, N 2, էջ 174-180:
68. Խառատյան Ա., Տիգրան Հարություն Տետեյան / Գիտության աշխարհում, 2011, N 4:
69. Խառատյան Ա., Լեոն հայ մամուլի պատմաբան / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 182-201:
70. Խառատյան Ա., «Մարմնամարզ» հանդեսը / ՊԲՀ, 2011, N 3, էջ 62-77:
71. Խառատյան Ա., Հայ հասարակական հոսանքներն ու շարժումները / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 363-384:
72. Խառատյան Ա., Զեյթունի 1862 թ. Ապստամբությունը և նրա համահայկական արձագանքները / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 406-413:
73. Խուդինյան Գ., Հայ Յեղափոխական Դաշնակցության գաղափարախոսության համամարդկային ակունքները / Հայ Յեղափոխական դաշնակցության հիմնադրման 115 և 120-ամյակներին նվիրված գիտաժողովների նյութեր, “Հայ դատ” մատենաշար, թիվ 3, Եր., 2011, էջ 7-14:
74. Խուդինյան Գ. Ս., Հայ հեղափոխական դաշնակցություն / Հայոց պատմություն հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 498-506:
75. Կարապետյան Ա., Արևմտահայկական իրականությունը հայ քաղաքական կուսակցությունների կազմավորման նախօրյակին / «Պատմություն և մշակույթ» հայագիտական հանդես, թիվ Ա, 2011, էջ 66-73:
76. Կարապետյան Ա., Գիտնականների կեսդարյա ուղին / ԼՀԳ, թիվ 1-2, 2011, էջ 421-424:
77. Կարապետյան Ա., Ռուբեն Միրզախանյան, Խորհրդահայ մշակույթը 1956-1999 թթ., (գրախոսություն) / ԼՀԳ, թիվ 3, 2011, էջ 295-298:
78. Կարապետյան Ա., Նա գալիս էր Արևմտահայաստանից / Դրոշակ, ապրիլ, թիվ 4, 2011, էջ 42-43:
79. Կարապետյան Հ. Հ., Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը և Գանձասարի կաթողիկոսությունը ազատագրական պայքարի ուղեծրում / Էջմիածին ամսագիր, 2011, N Ը, էջ 113-117:
80. Կարապետյան Հ. Հ., Հայ ազատագրական պայքարի գործում Իսրայել Օրիի և հայ հոգևորականության համագործակցության շուրջ / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 151-162:
81. Կոստանդյան Է. Ա., Հայ եկեղեցու անվանի գործիչն ու գիտնականը (Մ. Օրմանյանի ծննդյան 170-րդ տարելիցի առթիվ) / ԼՀԳ, № 3, 2011, էջ 19-32:
82. Կոստանդյան Է. Ա., Գրիգոր Զոհրապյան արևմտահայոց Ազգային ժողովում և օսմանյան խորհրդարանում / Վեմ, 2011, N 4, էջ XXII-XXXIII:
83. Կոստանդյան Է., Մելքոնյան Ա., Առաջաբան / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ էջ 3-10:
84. Կոստանդյան Է. Ա., Երկանյան Վ., Հայ մշակույթի օջախները / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., 2010, էջ 308-311:
85. Կոստանդյան Է. Ա., Երկանյան Վ., Կրթական կյանք / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 311-316:
86. Կոստանդյան Է. Ա., Ճշգրիտ գիտություններ / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ) Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 340-342:
87. Կոստանդյան Է. Ա., Արևելահայ առաջին ազատագրական խմբակների գործունեությունը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 394-399:
88. Կոստանդյան Է. Ա., Հովհաննիսյան Ռ., Հայկական հարցը և միջազգային դիվանագիտությունը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 414-448:

89. Կոստանդյան Է. Ա., Հայերի ազգային և սոցիալական ճնշումների ուժեղացումը Օսմանյան կայսրությունում / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 456-461:
90. Կոստանդյան Է., Ազատագրական խմբակների ձևավորումը և գործունեության ընդլայնումը Արևմտյան Հայաստանում / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 461-473:
91. Կոստանդյան Է. Ա., Հայդուկային շարժման նախաքայլերը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 473-482 :
92. Կոստանդյան Է. Ա., Զեյթունի 1895-1896 թթ. ապստամբությունը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 549-557:
93. Կոստանդյան Է. Ա., Հայդուկային շարժումը XIX դարի 90-ական թթ. երկրորդ կեսին / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 562-575:
94. Հակոբյան Ա., Փետրվարյան ապստամբությունը հայ պատմագրության մեջ / Քննական գուգակշիռներ՝ 90-ամյա հեռավորությունից// Վեմ, 2011, թիվ 1 /33/, հունվար-մարտ, էջ 132-158:
95. Հակոբյան Ա., 1921 թ. Փետրվարյան ապստամբության բնույթի և շարժիչ ուժերի հարցերը հայ պատմագրության մեջ /90-ամյակի առթիվ// Դրօշակ, թիվ 03 /1630/, 2011, էջ 14-23:
96. Հակոբյան Ա., Հայ յեղափոխական դաշնակցության պետական գործունեությունը /1918-1920 թթ./ / Հայ յեղափոխական դաշնակցության հիմնադրման 115 և 120-ամյակներին նվիրված գիտաժողովի նյութեր, Եր., 2011, էջ 47-55:
97. Հակոբյան Ա., 1921 թ. Փետրվարյան ապստամբության շրջանում Հայհեղկոմի և ՀՓԿ գործադրած տեռորի հարցի շուրջ / Դրօշակ, թիվ 07 /1634/, Եր., 2011, էջ 12-17:
98. Հակոբյան Ա., 1921 թ. Փետրվարյան իրադարձություններում “կարմիրների” և ապստամբների զինուժի մասին հայ պատմագրության մեջ / ՊԲՀ, 2011, թիվ 2 /187/, էջ 3-23:
99. Հակոբյան Ա., Հայրենիքի փրկության կոմիտեի /ՀՓԿ/ կողմից պետական փողերի իրացման հարցի շուրջ / Վեմ, 2011, թիվ 4 /36/, էջ 140-151:
100. Հակոբյան Ա., Կարսի մարզը Արևելյան Հայաստանի և Անդրկովկասի վարչատնտեսական համակարգում / Հայոց պատմություն, հ. III, գիրք առաջին, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դարի երկրորդ կես-XIX դարի վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 589-594:
101. Հակոբյան Ա., Հայկական անկախ պետականության վերականգնումը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 11-51:
102. Հակոբյան Ա., Գաղթականության խնդիրը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 61-65:
103. Հակոբյան Ա., Կուսակցությունները և հասարակական կազմակերպությունները: «Միացյալ և Անկախ Հայաստանի ակտը» / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 66-77:
104. Հակոբյան Ա., Մամուլը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 99-106:
105. Հակոբյան Ա., Հայկական «Նեմեսիսը» գործողության մեջ / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 231-236:
106. Հակոբյան Կ., ՀՀ Դաշնակցության և Սոցիալիստական ինտերնացիոնալի հարաբերությունների սկզբնավորումը 1896-1900 թթ. / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 236-255:
107. Հայրապետյան Ա. Ս., Ալեքսանդրապոլի գավառը XIXդ. առաջին կեսի Արևմտյան Հայաստանի ժողովրդագրական գործընթացների համատեքստում / ՊԲՀ, հ. 2, 2011, էջ 192-199:
108. Հայրապետյան Ա. Ս., Պարսկահպատակ հայերի վերաբնակեցումը Արևելյան Հայաստանի՝ Ռուսաստանին անցած շրջաններում / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 214-221:
109. Հարությունյան Կ., Հայ ժողովուրդը Երկրորդ Համաշխարհային և Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին /1939-1945 թթ./ Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 539-579:
110. Հարությունյան Կ., Արցախի պատմության տարեգիրը / ԼՀԳ, 2011, N 3, էջ 314-316:

111. Հարությունյան Հ., Հայ Յեղափոխական Դաշնակցությունը Արցախի համար մղվող պայքարում 1917-1920 թթ. / Հայ Յեղափոխական դաշնակցության հիմնադրման 115 և 120-ամյակներին նվիրված գիտաժողովների նյութեր, “Հայ դատ” մատենաշար, թիվ 3, Եր., 2011, էջ 56-66:
112. Հարությունյան Հ., Պայքարը Լեռնային Ղարաբաղում / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 191-202:
113. Հովհաննիսյան Գ., Համբարյան Ա., Հնչակյան կուսակցության կազմավորումն ու գործունեությունը մինչև 19-րդ դարի վերջը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Ձանգակ-97, 2010, էջ 491-498:
114. Հովհաննիսյան Լ., Հայ ժողովրդի արդար իրավունքների պաշտպանության հարցը Սևրի պայմանագրում / «Գլաձոր»-20 (Երևանի «Գլաձոր» համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական կազմի, ասպիրանտների և հայցորդների հինգերորդ նստաշրջանի նյութերի ժողովածու, Եր., 2011, էջ 173-191:
115. Հովհաննիսյան Լ., Գալոյան Գ., Քառյակ միության երկրների հետ / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 107-115:
116. Հովսեփյան Մ., Վանի «Աշխատանք» շաբաթաթերթի հասարակական-քաղաքական հավատամքը 1910-1915 թթ. / Վահան Տերյանի ծննդյան 125-ամյակին և հումանիտար գիտությունների արդի հիմնախնդիրներին նվիրված գիտաժողովների նյութեր, Եր., 2011, էջ 165-175:
117. Հովսեփյան Մ., Վանի «Աշխատանք» շաբաթաթերթը / ԼՀԳ, 2011, թիվ 4, էջ 236-250:
118. Ղազախեցյան Վ., Հայ Յեղափոխական Դաշնակցությունը խորհրդային իշխանության պայմաններում / Հայ Յեղափոխական դաշնակցության հիմնադրման 115 և 120-ամյակներին նվիրված գիտաժողովների նյութեր, “Հայ դատ” մատենաշար, թիվ 3, Եր., 2011, էջ 67-75:
119. Ղազախեցյան Վ., Չեկայի գործունեության առաջին տարին Հայաստանում / ԲՀԱ, N 1 /117/, 2011, էջ 45-67:
120. Ղազախեցյան Վ., Համլիկ Թումանյանի նամակը Ալեքսանդր Մյասնիկյանին / ԲՀԱ, N 2 /116/, 2010, էջ 132-136:
121. Ղազախեցյան Վ., Սոցիալ-տնտեսական կացությունը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 52-60:
122. Ղազախեցյան Վ., 1920 թ. Մայիսյան ապստամբությունը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 78-85:
123. Ղազախեցյան Վ., Խորհրդային իշխանության հաստատումը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 289-294:
124. Ղազախեցյան Վ., 1921 թ. Փետրվարյան ապստամբությունը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 295-312:
125. Ղազախեցյան Վ., Մոսկվայի ռուս-թուրքական կոնֆերանսը: 1921 թ. Մարտի 16-ի պայմանագիրը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 324-338:
126. Ղազախեցյան Վ., Ձանգեզուրի ինքնապաշտպանությունը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 339-352:
127. Ղազախեցյան Վ., Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիրը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 353-361:
128. Ղազախեցյան Վ., Կարսի կոնֆերանսը: 1921 թ. Հոկտեմբերի 13-ի պայմանագիրը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 367-374:
129. Ղազախեցյան Վ., Անցումը նոր տնտեսական քաղաքականությանը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 374-379:
130. Ղազախեցյան Վ., ՀՄԽՀ կարմիր բանակը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 385-388:
131. Ղազախեցյան Վ., Հանրապետության արտաքին կապերը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 393-401:
132. Ղազախեցյան Վ., Սոցիալ-տնտեսական դրությունը և հասարակական-քաղաքական կյանքը (1923-1929 թթ.) / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ձանգակ-97, էջ 413-451:

133. Ղազախեցյան Վլ., Սոցիալ-տնտեսական վերափոխումները: Խորհրդային ամբողջատիրության հաստատումը (1930-ական թթ.) / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 452-538:
134. Ղազախեցյան Վլ., Համաժողովրդական օգնության կազմակերպումը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 588-594:
135. Ղազախեցյան Վլ., Հայկական հարցը Լոնդոնի և Լոզանի կոնֆերանսներում (1921-1923 թթ.): Հայրենադարձությունը / Հայոց պատմություն, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Զանգակ-97, էջ 645-658:
136. Ղարազյոզյան Ա. Հ., Թեգարամա (Թոգարմա) քաղաքի տեղադրություն հարցի շուրջ / ԼՀԳ, N 4, էջ 3-11:
137. Ղարազյոզյան Ա.Հ., Սուբարտու երկրանվան ստուգաբանության հարցի շուրջ / ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, 2011, չԳ 204-207:
138. Ղարազյոզյան Ա.Հ., Հալե դիցանվան ստուգաբանության հարցի շուրջ / ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, 2011, էջ 212-218:
139. Ղարազյոզյան Ա.Հ., Վանի թագավորության արքայատոհմի ծագման հարցի շուրջ / ԳՊՀ գիտական հոդվածների ժողովածու, 2011, էջ 208-211:
140. Ղարիբջանյան Ստ., Հայաստանի գիտահետազոտական առաջին ինստիտուտը /Էջմիածնի կուլտուր-պատմական ինստիտուտի հիմնադրման 90-ամյակի առթիվ/ / ՊԲՀ, 2011, թիվ 2, էջ 99-104:
141. Մախմուրյան Գ., 1919-1920 թթ. Շուշին ԱՄՆ Պետդեպարտամենտի և Հայաստանի Ազգային արխիվի փաստաթղթերում / Ադրբեջանի պետական ահաբեկչությունը և էթնիկական զմտումների քաղաքականությունը Լեռնային Ղարաբաղի դեմ, միջազգային գիտագործնական կոնֆերանսի զեկուցումներ, Շուշի, Կաճառ, 2010, էջ 61-74:
142. Մախմուրյան Գ., Հայկական թեման բրիտանական քաղաքականության մեջ (1919-1920 թթ. կոստանդնուպոլսյան իրադարձությունների լույսի ներքո) / ԼՀԳ, 2011, № 1-2 (630), էջ 363-382:
143. Մաղալյան Ա., Արցախի մեկիքությունների պատմության նենգափոխումը ադրբեջանական պատմագրության կողմից / Պատմություն և մշակույթ. ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության, հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Եր., էջ 64:
144. Մաղալյան Ա., Արցախի մեկիքությունների պատմության նենգափոխումը ադրբեջանական պատմագրության կողմից / Վեմ, 2011, թիվ 3, էջ 206-214:
145. Մաղալյան Ա., Վասիլի Բրատիշչևի աշխատությունը Նադիր շահի մասին / «Մատենադարանի հին ձեռագրերի իրանագիտական արժեքը», հայագիտական և իրանագիտական երկրորդ միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Եր., 2011, էջ 138-147:
146. Մաղալյան Ա., Արցախի մեկիքների մասնակցությունը իրենց գավառների հոգևոր գործերին / Մատենադարանի ՏԼԼոն Խաչիկյան – 90! գիտական հոդվածների ժողովածու, Եր., 2010, էջ 174-181:
147. Մաղալյան Ա., Հայաստանը 1730-1740-ական թթ. / Հայոց պատմություն հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես- XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 59-64:
148. Մանուկյան Ա., Խորհրդային կարգերի հաստատումը և միակուսակցական կառավարման համակարգի ձևավորման յուրահատկությունները Խորհրդային Հայաստանում 1920-ական թվականներին / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 273-293:
149. Մարգարյան Ե., Տիգրան Բ-ի աշխարհակալ տերության գաղափարաբանական հայեցակարգի հիմքերի մասին / Տիգրան Մեծ: Տիգրան Մեծի գահակալության 2100-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե. ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչություն, 2011, էջ 185-191:
150. Մարության Ա., ՄԱԿ-ի 1948 թ. դեկտեմբերի 9-ի կոնվենցիան և Հայոց ցեղասպանությունը (վերլուծություն և առաջարկներ) / Վեմ, 2011, N 4, էջ 152-175:
151. Մարության Ա., Վ. Սվազյան, Հայոց ցեղասպանություն. ականատես վերապրողների վկայություններ (գրախոսություն) / ԼՀԳ, 2011, ' 4, էջ 291-294:
152. Մարության Ա., Մոսկվայի և Կարսի պայմանագրերի միջազգային-իրավական գնահատականը / Վեմ, 2011, ' 2, էջ 129-139:
153. Մարության Ա., Հայոց ցեղասպանության ժխտման ու նենգափոխման թուրքական «հայեցակարգի» հիմնական բաղադրիչները / «Պատմություն և մշակույթ. ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության» հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Եր., 2011, էջ 53-54, ռուսերեն` էջ 114-115:

154. Մարուքյան Ա., ԱՄՆ նախագահ Վուդրո Վիլսոնի իրավարար վճռի քաղաքական ու միջազգային-իրավական նշանակությունը / Մեծ եղեռն. դատապարտումից հատուցում (հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2011, էջ 83-98:
155. Մելիքյան Կ., Հայ-բյուզանդական եկեղեցական միության փորձեր 6-7-րդ դդ. / Աշտանակ հայագիտական պարբերագիրք, Դ, Եր., 2011, էջ 135-149:
156. Մելիքյան Կ., Պատկերամարտական շարժման էությունը և պատկերամարտության հայկական դրսևորումները / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 25-53:
157. Մելիքյան Վ., Անդրկովկասյան կոմիսարիատի ռազմա-քաղաքական, դիվանագիտական գործունեությունը և հայկական ազդեցիկ կուսակցությունների դիրքորոշումը / Вестник РАУ, Ер., Изд. РАУ, N 1, 2010, с. 47-64.
158. Մելիքյան Վ., Երևանը և Երևանի նահանգը Հոկտեմբերյան հեղաշրջումից հետո / ՊԲՀ, թիվ 3, 2010, էջ 72-93:
159. Մելիքյան Վ., Անդրկովկասյան կոմիսարիատի սոցիալ-տնտեսական և կրթական-լուսավորական գործունեությունը / ԼՀԳ, թիվ 3 /629/, 2010, էջ 23-39:
160. Մելիքյան Վ., Իշխանության ազգայնացման հիմնահարցը Անդրկովկասում /1917 թ. նոյեմբեր/ / ՊԲՀ, թիվ 1 /183/, 2010, էջ 80-98:
161. Մելիքյան Վ., Հայկական հարցը և հայ հասարակության ինքնակազմակերպման խնդրի փուլերը / 21-րդ դար, թիվ 2 /30/, 2010, էջ 31-39:
162. Մելիքյան Վ., Հայ Հեղափոխական Դաշնակցության դերը հայոց պետականության վերականգման գործում / Հայ Հեղափոխական դաշնակցության հիմնադրման 115 և 120-ամյակներին նվիրված գիտաժողովների նյութեր, “Հայ դատ” մատենաշար, թիվ 3, Եր., 2011, էջ 43-46:
163. Մելիքյան Վ., Իշխանության հիմնահարցը Անդրկովկասում. կոմիսարիատի ստեղծումը / ԼՀԳ, N 4, 2011, էջ 12-21:
164. Մելքոնյան Ա., Հայ Յեղափոխական Դաշնակցության գործունեությունը Ջավախքում: Ջավախքցիները հայ ազատամարտում (19-րդ դարի վերջ և 20-րդ դարի սկիզբ) / Հայ Հեղափոխական դաշնակցության հիմնադրման 115 և 120-ամյակներին նվիրված գիտաժողովների նյութեր, “Հայ դատ” մատենաշար, թիվ 3, Եր., 2011, էջ 15-28:
165. Մելքոնյան Ա., Հայոց հյուսիսային դարպասները. Ջավախք, Լոռի, հ. 6, Եր., 2011, էջ 6-111:
166. Մելքոնյան Ա., Պատմության կեղծարարության թուրք-ադրբեջանական պատմագրության մեթոդաբանական հիմքը / Պատմություն և մշակույթ. ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության, հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Եր., 2011, 4-6 մայիսի, էջ 12-13:
167. Մելքոնյան Ա., Երկու խոսք / Գեղամ Պետրոսյան, Հայաստանի Հանրապետության հարաբերությունները Ռուսաստանի հետ (1918-1920 թթ.), Եր., 2011, էջ 5-10:
168. Մելքոնյան Ա., Հայ-վրացական հարաբերությունները: Լոռու և Ջավախքի հիմնահարցերը / Հայոց պատմություն, հատոր IV, գիրք առաջին, նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ., Եր., Ջանգակ-97, 2010, էջ 116-125:
169. Մելքոնյան Ա., Ջավախքի հիմնախնդիրը / Հայոց պատմություն, հատոր IV, գիրք առաջին, նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ջանգակ-97, 2010, էջ 319-324:
170. Մելքոնյան Ա., Հայությունը խորհրդային հանրապետություններում. Ջավախք / Հայոց պատմություն, հատոր IV, գիրք առաջին, նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ջանգակ-97, 2010, էջ 618-623:
171. Մելքոնյան Ա., Հայ-վրացական պատերազմը (1918 թ. դեկտեմբեր), քարտեզ, մասշտաբ 1:700000 / Հայոց պատմություն, հատոր IV, գիրք առաջին, նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., Ջանգակ-97, 2010, էջ 519-ից հետո:
172. Մելքոնյան Ա., Կոստանդյան Է., Առաջաբան / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Ջանգակ-97, 2010, էջ էջ 3-10:
173. Մելքոնյան Ա., Հայաստանի վարչաժողովրդագրական և սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը XVII դարի երկրորդ կեսին և XVIII դարում, Արևմտյան Հայաստան, Ժողովրդագրական իրավիճակը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Ջանգակ-97, 2010, էջ 82-86:

174. Մելքոնյան Ա., Արևմտյան Հայաստանը XIX դարի առաջին կեսին / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 221-260:
175. Մելքոնյան Ա., Առաջաբան / Հայոց պատմություն, դասագիրք ավագ դպրոցի 12-րդ դասարանների համար, Եր., Զանգակ-97, 2011, էջ :
176. Մելքոնյան Է., Ներգաղթ, հայրենադարձություն. դիսկուրսիվ տերմինաբանությունը Հայաստան-սփյուռք հարաբերություններում / Հայ գաղթականությունը և Հայրենիք-սփյուռք կապերը 1918-1985 թթ.: Միջազգային գիտաժողովի զեկուցումներ: Եր., 2011, էջ 3-15:
177. Մուրադյան Հ., 1839 և 1856 թթ. հրովարտակաները և արևմտահայ քաղաքական կյանքը / Հայոց պատմություն, հ. III, գիրք առաջին, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դարի երկրորդ կես-XIX դարի վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 283-296:
178. Մուրադյան Հ., Հայ ժողովրդի մասնակցությունը 1853-1856 թթ. Ղրիմի պատերազմին / Հայոց պատմություն, հ. III, գիրք առաջին, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դարի երկրորդ կես-XIX դարի վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 296-308:
179. Նաջարյան Մ., Կ. Պոլսի Հայոց Ազգային ժողովի գործունեությունն արևմտահայերի Ազգային սահմանադրության գործադրման առաջին շրջանում (1863-1866 թթ.) / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 163-181:
180. Շահնազարյան Ա. Ի., Մարտահրավեր գիտությանը. կրկին Ռամիզ Մեխիկի «գլուխգործոցի» մասին / Վեմ, 2011, N 2, էջ 164-183:
181. Շահնազարյան Ա. Ի., Հայ միջնադարյան գիտամշակութային գործիչների ազգային պատկանելիության խեղաթուրումը ադրբեջանական պատմագիտության մեջ / Պատմություն և մշակույթ. ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության, հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, 5 մայիսի, Եր., 2011, էջ 65:
182. Պողոսյան Բ., Քրդական գործունը ԱՄՆ-ի մերձավորարևելյան քաղաքականության իրականացման համատեքստում, Աշխատանքային տետրեր / ՀՀ ՊՆ Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտի «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդեսի հավելված, Հատուկ թողարկում, 2011, էջ 152-166:
183. Պողոսյան Բ., Հարավային Կովկասում ուժային կենտրոնների քաղաքականությունը և / Հայկական բանակ, 3 (19), 2011, էջ 9-18:
184. Պողոսյան Բ., ԱՄՆ-Իսրայել հարաբերությունների հիմնական միտումները (2009-2010 թթ. առաջին կես) / Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, հատոր XXVIII, Եր., 2011, էջ 315-328:
185. Պողոսյան Բ., Սևրի պայմանագիրը որպես ՀՀ արտաքին քաղաքականության գործոն, Մեծ եղեռն, դատապարտումից հատուցում (հոդվածների ժողովածու), Եր., 2011, էջ 99-105:
186. Պողոսյան Բ., Հայերի կոտորածների միջազգային արձագանքները/ Հայոց պատմություն, հ. III, գիրք առաջին, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դարի երկրորդ կես-XIX դարի վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 544-549:
187. Սահակյան Ա.Գ., Մեբաստիայի հայկական տպարանները և մամուլը XIX դ. վերջին – XX դ. սկզբին / ԼՀԳ, 2011, N 4, էջ 49-54:
188. Սահակյան Ռ. Օ., Ս. Էջմիածնի Եղբայրական օգնության հանձնաժողովի ներկայացուցիչ Զավեն վարդապետի նամակները Կովկասի Հայոց բարեգործական ընկերության նախագահ Սամսոն Հարությունյանին՝ ազատագրված Կարին քաղաքի և գավառի հայ բնակչությանն օգնելու մասին / ԲՀԱ, № 2, 2010, էջ 60-70:
189. Սահակյան Ռ., Հայ Յեղափոխական Դաշնակցության և հայ կամավորական շարժումը Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին (1914-1916) / Հայ Յեղափոխական դաշնակցության հիմնադրման 115 և 120-ամյակներին նվիրված գիտաժողովների նյութեր, “Հայ դատ” մատենաշար, թիվ 3, Եր., 2011, էջ 39-42:
190. Սահակյան Ռ. Օ., Հայ Յեղափոխական Դաշնակցությունը և Արևմտյան Հայաստանի վերաշինությունը 1914 թ. (օգոստոս)-1917 թ. (փետրվար) / Հայ Յեղափոխական Դաշնակցության հիմնադրման 115 և 120-ամյակներին նվիրված գիտաժողովների նյութեր / Եր., Հայ Դատ հիմնադրամ, Եր., 2011, էջ 114-144:
191. Սահակյան Ռ. Օ., Վանի հայության 1918թ. մարտյան նահանջը Պարսկաստան / ԼՀԳ, 2011, № 1- 2, էջ 336-362:

192. Սահակյան Ռ. Օ., Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին տարոնահայությանը օգնության կազմակերպումը (1916-1917 թթ.) / ՊԲՀ, №1, 2011, էջ 37-60:
193. Սահակյան Ռ. Օ., Տրապիզոնի Գաղթական Հայութեան Փրկութեան Կազմակերպումը Ա. Համաշխարհային Պատերազմին (1916-1917թթ.) / Հայկազեան Հայագիտական Հանդես, № ԼԱ, Պեյրուք, 2011, էջ 519-551:
194. Սահակյան Ռ. Օ., Ուսումնական գործի կազմակերպումը Վանի նահանգում (1917թ.) / ԲՀԱ, №1, 2011, էջ 12-23:
195. Սահակյան Ռ. Օ., Փաստաթղթեր Յակով Զավրինի անտիպ արխիվից / ՊԲՀ, № 2, 2011, էջ 255-273:
196. Սահակյան Ռ. Օ., 1914-1916 թթ. հայ կամավորական շարժման և արևմտահայ ինքնապաշտպանական մարտերի խեղաթյուրումը թուրք և ադրբեջանցի պատմաբանների աշխատություններում / «Պատմություն և մշակույթ. ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության: Հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Եր., 2011, էջ 60-61:
197. Սարգսյան Ս., 1885-1908 թթ. հայ ժողովրդի ազգային-ազատագրական պայքարը Ս. Սապահ-Գյուլյանի գնահատմամբ / Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), Եր., ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ, 2011, հտ. 12, էջ 256-272:
198. Սարգսյան Ս. Թ., Հնչակյան կուսակցության հիմնադրման պատմության հարցերի լուսաբանումն ըստ Ռ. Խանազատի հուշերի / «Ակունք» գիտական հոդվածների ժողովածու, թիվ 1, Եր., 2011, էջ 31-40:
199. Սարգսյան Ս. Թ., Վաչե Ղազարյան՝ Արմենական կուսակցության պատմագիր / «Գլաձոր»-20 հոդվածների ժողովածու, Եր., 2011, էջ 507-526:
200. Սարգսյան Ս. Թ., 1885-1908թթ. Հայ ազգային-ազատագրական պայքարը Հրանդ Գանգրունու գնահատմամբ / ԼՀԳ, № 1-2(630) հունվար-օգոստոս, 2011, էջ 3-20:
201. Սարգսյան Ս. Թ., «Ազգ» օրաթերթի 20-ամյակը / ԼՀԳ, № 3(631) սեպտեմբեր-հոկտեմբեր, 2011, էջ 33-41:
202. Սարգսյան Ս. Թ., Համբարյան Ա., Արմենական կուսակցություն / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ էջ 482-491:
203. Սարգսյան Ս. Թ., Վանի 1895 թ. հերոսական ինքնապաշտպանությունը / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, 557-562:
204. Սարուխանյան Ն., Մոսկվայի 1921 թ. մարտի 16-ի խորհրդա-թուրքական հակահայկական պայմանագիրը / Գիտության աշխարհ, N 2, 2011, էջ 14-19:
205. Սարուխանյան Ն., Մոսկվայի 1921 թ. մարտի 16-ի խորհրդա-թուրքական պայմանագրի իսկական էությունը / ԼՀԳ, N 1-2, 2011, էջ 113-125:
206. Սարուխանյան Ն., Արման Կիրակոսյան, Հայաստանը և խորհրդա-թուրքական հարաբերությունները 1945-1946 թթ. դիվանագիտական փաստաթղթերում» (ռուսերեն) (գրախոսություն) / ԼՀԳ, N 3, 2011, էջ 289-294:
207. Սարուխանյան Ն., Դիլոյան Վ., Արևելյան Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 179-214:
208. Միմոնյան Հ., Ազգային-սոցիալական շարժումները: Հայ բանվորական ու սոցիալ-դեմոկրատական կազմակերպությունների առաջացումն Արևելյան Հայաստանում և Անդրկովկասում / Հայոց պատմություն, հ. 3, գիրք 1, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դ. երկրորդ կես-XIX դ. վերջ), Եր., Զանգակ-97, 2010, էջ 601-605:
209. Միմոնյան Հ. Ռ., Ղարիբյան Գ., Մարկոսյան Ա., Կարլ Մարքսի կապիտալը համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի լույսի ներքո, «ԵՊՀ տնտեսագիտական տարեգիրք», Եր., 2011, էջ 89-102
210. Ստեփանյան Գ., Արևելյան Այսրկովկասի ժողովրդագրության խեղաթյուրումը ադրբեջանական պատմագրության կողմից / Պատմություն և մշակույթ: ընդդեմ կեղծիքի և ոտնձգության, հանրապետական գիտաժողովի հիմնադրույթներ, Եր., 2011, էջ 23:
211. Ստեփանյան Գ., Բաքվի հայերի 1918 թ. կոտորածները և թուրք-ադրբեջանական իշխանությունների պատասխանատվությունը / ԼՂՀ Դատական իշխանություն, Ստեփանակերտ, 2011, հ. 3, էջ 25-32:

- 17

234. Арутюнян К., Победа над фашизмом в 1945 году: Ее значение для Народов СНГ и мира / Материалы международной конференции, Москва, 8-10 апреля 2010 г., Изд. "ОЛМА Групп", 2011, с. 172-174.
235. Арутюнян К., Массовый героизм воинов армян на фронте и их вклад в дело победы над фашизмом, "Салют, Победа. / Сборник научных трудов Всероссийской научно практический военно-исторической конференции с международным участием. 4 мая, 2011г., Юрга, Томск, 2011, с. 9-16.
236. Гарибджанян Ст., Елена Владимировна Калантарян / Հայաստանի գիտահետազոտական ֆինանսական գեկնոյց, 2011, N 1, էջ 3-13:
237. Даниелян Э., Историческая справедливость против воинствующего мракобесия / 21-й век, N 3, с. 90-110.
238. Даниелян Э., Философское осмысление истории Армении в историографическом контексте российско-армянского цивилизационного диалога / Армения в диалоге цивилизаций. Материалы международной научной конференции, Нижегородский Государственный университет (НГГУ) им. Н. И. Лобачевского, 28 апреля 2011 г., Нижний Новгород, 2011, с. 11-18.
239. Закарян Л., Трансформация политической системы: проблемы и препятствия / Քաղաքական փոփոխությունների փոփոխականությունների հիմքերը ԱՊՀ երկրներում: ՀՀ 20-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութեր, Եր., 2011, с. 26-44.
240. Карапетян М.Л., Генерал-майор Александр Кулебякин / ԼՀԳ, 2011, N 4, էջ 274-288:
241. Маркарян Е., Мост в армянской и славянской мифопоэтике. Герменевтический анализ / Критика и семиотика и герменевтика. Вып. 15. Новосибирск–Москва: Институт филологии сибирского отделения РАН, Новосибирский госуниверситет, РГГУ, 2011, с. 5 -24.
242. Маркарян Е., Роль Армении и Коммагены в глобализационных процессах эллинистической эпохи / Армения в диалоге цивилизаций. Материалы международной научной конференции, Нижегородский Государственный университет (НГГУ) им. Н. И. Лобачевского, 28 апреля 2011 г., Нижний Новгород, 2011, с. 159-171.
243. Маркарян Е., Метафора "театра в театре" в прологах гетевского "Фауста" / Международная конференция "Гёте, Шилер. Взгляд из XXI века", Ер.: Изд. ЕГУ, 2011, с. 144-154.
244. Маркарян Е., Трансформация митраизма в эллинистическую эпоху (Иран, Армения, Коммагена, Рим) / Алма-ата: Иран-намэ, 2011, с. 78-109.
245. Маркарян Е., Митраизм в армяно-римской цивилизационной контактной зоне / Историческое пространство, М., 2011, с. 111-138.
246. Меликян В., Грузино-татарские антироссийские мятсжи в районе закавказской железной дороги и армянские позиция /ноябрь 1917-март 1918/ // Историческое пространство, Проблемы истории стран СНГ, N 1, Москва, «Наука», 2010, с. 58-69.
247. Меликян В., Проблема власти в Закавказье в 1917 году и армянский фактор / Армения в диалоге цивилизаций, Материалы международной научной конференции, 28 апреля 2011 года, Нижний Новгород, «Леком», 2011, с. 19-25.
248. Мелконян А., Участие армян в победе над фашизмом, Актуальные проблемы Второй мировой и Великой отечественной войн (К 65-летию Великой победы) / Материалы международной летней школы молодых историков стран СНГ (Минск, 14-23 июня 2010 г.), Минск, 2010, с. 49-57.
249. Мелконян А., О сущности войны 1945-1945 гг. как Великой Отечественной (позиция армянских историков), Победа над фашизмом в 1945 г.: ее значение для народов СНГ и мира / материалы международной конференции, Москва, 8-10 апреля 2010 г., М., 2011, с. 263-265.
250. Мелконян Э., К характеристике армянских общин на постсоветском пространстве / 20 лет СНГ: историко-культурное наследие. Материалы конференции, Бишкек, 2011, с.188-197.
251. Мурадян А., Участие армянского народа в Крымской войне (1853-1856 гг.) // Revista de istorie a Moldovei, Nr. 3-4 (83-84), 2010, p. 116-128.
252. Саркисян С. Т., Армянская национально-освободительная борьба 1885-1908 гг. По оценке Петроса Тепояна / Регион и мир, научно-аналитический журнал, Институт политических исследований, 2011 (1), с. 45-55.
253. Саркисян С. Т., Рецензия на монографию А. Акопяна «Советская Армения в Московском и Карском договорах» / Регион и мир, научно-аналитический журнал, Институт политических исследований, 2011 (1), с. 119-121:

254. Саргсян Р.Г., Из истории армянской благотворительности, «Լրաբեր հասարակական գիտություններ», N 4, Եր., 2011, էջ 49-54
255. Саргсян Р.Г., Армяне благотворители Тифлиса (вторая половина XIX в.), «Պատմաբանասիրական հանդես», N 2, Եր., 2011, էջ 149-161
256. Хачатрян К.Г., Армянский вопрос в сфере советско-турецкого противостояния в годы Второй мировой войны и на начальном этапе холодной войны. / Актуальные проблемы Второй мировой и Великой Отечественной войн / к 65-летию Великой Победы/: материалы V Международной летней школы молодых историков стран СНГ, Минск, «Беларуская навука», 2010, с. 326-337.
257. Хачатрян К.Г., Советская Армения и Армянский вопрос в сфере военных приготовлений СССР и советско-турецкого противостояния в годы Второй мировой войны / История: электронный научно-образовательный журнал. – 2011. – Вып.7: Содружество Независимых Государств: Историческое пространство обществ, народов, стран, регионов [Электронный ресурс].–Доступ для зарегистрированных пользователей.–URL: <http://mes.igh.ru/magazine/content/armenian-iIssue.html>
258. Bakhchinyan A., Minakata Kumagusu and His Interest in Armenian Language / Արևելաստիական ուսումնասիրություններ, II, Եր., 2011, էջ 29-36:
259. Barkhudaryan Vladimir, *Le Christianisme et les colons arméniens*, Colloque internationale, **L'Europe et le Caucase. Relations interrégionales et la question de l'identité**, 27-31 octobre 2011, Tbilissi, Université d'Etat Ilia, résumés, p. 6-7.
260. Danielyan E., Civilizational factors of Armenian sea trade development and the international competition in the 17th century / 21st century, 2011, N 1, p. 47-53.
261. Danielyan E., Power and Justice in International Relations. Interdisciplinary Approaches to Global Challenges, Edited by Marie-Luisa Frick and Andreas Oberprantacher, University of Innsbruck, Austria, Ashgate, December 2009, 284 pages (Գրախոսություն) / ԼՀԳ, 2011, N 4, էջ 301-312:
262. Gzoyan Edita, The Turkish-Armenian war of 1920 and the League of Nations, *Central and Eastern European Review*, Volume 5, 2011, <http://spaces.brad.ac.uk:8080/download/attachments/4259843/edita0311.pdf?version=1&modificationDate=1299840183000>
263. Gevorgyan Zohrab, *Histoire de la vie quotidienne des marchands européens d'Arménie cilicienne d'après les actes notariés d'Ayas (seconde moitié du XIIIe siècle - première moitié du XIVe siècle)*, **L'Europe et le Caucase. Relations interrégionales et la question de l'identité**, 27-31 octobre 2011, Tbilissi, Université d'Etat Ilia, résumés, p. 18-19.
264. Melkonyan A., The Kars Oblast, 1878-1918. Armenian Kars and Ani, Edited by Richard G. Hovannisian, California, 2011, pp. 223-241.
265. Melkonyan E., Imported politics: Diaspora political parties in Armenia's domestic landscape / *Identities, Ideologies and Institutions. A Decade of Insight into the Caucasus, 2001-2011*. Yerevan: Caucasus Institute, 2011, p. 56-66.
266. Melkonyan E., Transformations of Armenia-Diaspora relations in the 20th Century: The Issue of Political Power / *The prospects of Diapora in the Globalizing World. International Conference*. Yerevan, 2011, p. 75-89, 90-103.
267. Nicolaos Adontz, L' Orient sous l' empire Macedonien / Տիգրան Մեծի գահակալության 2100-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու (2005), Ն. Ադոնցի «L' Orient sous l' empire Macedonien» աշխատության բնագրի (ֆրանսերեն) համակարգչային շարվածքի սրբագրումը՝ սկզբնաղբյուրների համեմատությամբ՝ Ա. Դումիլյանի, Ե., 2011, էջ 294-333:
268. Sarkisyan S. T. AZG Celebrates 20th Anniversary / THE ARMENIAN Mirror-Spectator, no. 37, Issue 4181, New York, MARCH 26, 2011:

6. Տնօրեն՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պ.գ.դ., պրոֆեսոր Մելքոնյան Ա. Ա.

Գիտական գծով փոխտնօրեն՝ պ.գ.թ., դոցենտ Խաչատրյան Կ. Հ.

Գիտական քարտուղար՝ պ.գ.թ., դոցենտ Սուրադյան Հ. Ղ.

1) e-mail՝ history@sci.am և ինտերնետային կայքը՝ academhistory.am

2) տվյալներ մասնագիտացված գիտական խորհրդի մասին - ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտում գործում է ՀՀ ԲՈՀ-ի 004 մասնագիտական խորհուրդը, որն իրավասու է աստենախոսությունների հրապարակային պաշտպանություններ կազմակերպել հետևյալ մասնագիտությունների գծով՝ Է.00.01 Հայոց պատմություն և Է.00.05 Հայոց աղբյուրագիտություն և պատմագրություն: Խորհրդի նախագահն է

պ.գ.դ., պրոֆ., ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ Ա. Ա. Մելքոնյանը, գիտական քարտուղար պ.գ.թ., դոցենտ Հ. Մուրադյանը:

Հաշվետու տարում կազմակերպվել է 14 ատենախոսության պաշտպանություն, որից մեկը՝ դոկտորական:

7. Տվյալներ կադրերի վերաբերյալ՝

ա/ մինչև 35 տարեկան քանի գիտնականներ, այդ թվում կանայք, զբաղեցնում են ղեկավար պաշտոններ - մեկ

բ/ աշխատանքի է ընդունվել երկու երիտասարդ, այդ թվում կանայք՝ մեկ, ազատվել է երկու երիտասարդ, այդ թվում կանայք՝ մեկ

գ/ մինչև 35՝ 30 գիտաշխատող, 35-ից 60՝ 32 գիտաշխատող, 60-ից ավելի տարիքի գիտաշխատողների թվաքանակը՝ 25:

8. Հաշվետու տարում պատշտպանվել է դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսություն -

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի աշխատակացիների կողմից պաշտպանվել է երկու թեկնածուական ատենախոսություն:

9. Տեղեկություններ հաշվետու տարում պատվավոր կոչումների և պարգևատրումների արժանացած գիտնականների մասին (ազգանուն, անուն, հայրանուն, պարգևը)

Աշոտ Մելքոնյանը պարգևատրվել է ՀՀ Պաշտպանության նախարարության Գարեգին Նժդեհ, Երևանի պետական և Խ.Աբովյանի անվան մանկավարժական համալսարանների ոսկե մեդալներով:

10. Գիտության և կրթության ոլորտում համագործակցությունը ՀՀ բուհերի և այլ կազմակերպությունների հետ՝ համատեղողների թվաքանակը՝ 24, համատեղ հրապարակումներ յուրաքանչյուր կազմակերպության հետ՝ Մոլդովայի հետ, Սփյուռքի նախարարության հետ 2 գիրք,

ՀՀ Սփյուռքի նախարարության, ՀՀ ԳԱԱ Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի, ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի, Հայաստանի ազգային արխիվի, Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության, ԵՊՀ-ի և Վանաձորի Հովհ. Թումանյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի հետ կազմակերպել են միջազգային և հանրապետական գիտաժողովներ:

11. Տեղեկություն համատեղ միավորումների (ամբիոններ, լաբորատորիաներ և այլն) մասին - չկա:

Աղյուսակ 1 /չկա/

Արտոնագրային ցուցանիշներ

	Կազմակերպությունը	Արտոնագրերի հայտերի թիվը	Դրական որոշումների թիվը	Ստացված արտոնագրերի թիվը

Աղյուսակ 2

2011 թ. թեմատիկայի ամփոփ տվյալներ

Կազմակերպությունը	Թեմաների կամ պայմանագրերի թիվը (n) և ֆինանսավորման ծավալը (X հազ. դր.)		
	Բազային 3 թեմա	Թեմատիկ 2 թեմա	Տնտ. պայմանագրեր
ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտ	113.958.7	8190.0	- - -

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի անցկացրած հանրապետական և միջազգային գիտական
միջոցառումները

N	Միջոցառումները	Անցկացման վայրն ու ժամանակը, կազմակերպիչները	Մասնակիցների թիվը	
			Ընդամենը	այդ թվում արտ. երկրների 9
1	Գարեգին Նժդեհի ծննդյան 125-ամյակին նվիրված հանրապետական Գիտական նստաշրջան	ՀՀ Սյունիքի մարզ, 26-27.04. 2011 թ., ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիա, Երևանի պետական համալսարան, Հայաստանի ազգային արխիվ	10	
2	«Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճյան» մատենաշարի շուրջ 70 գրքերի շնորհանդես՝ նվիրված Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճյանի ծննդյան 70- ամյակին	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի Մեսրոպ Աշճյանի անունը կրող դահլիճ, 1.07.2011 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	75	2 4
3	ՀՀ ԳԱԱ ՊԻ Երիտասարդ գիտաշխատողների XXXII գիտական նստաշրջան	ՀՀ ԳԱԱ գիտաժողովների տուն (ՀՀ Կոտայքի մարզ, գ. Արզական) 3-4.07.2011 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	18	1 1
4	«Հայոց պատմություն» ակադեմիական նոր բազմահատորյակի III և IV հատորների առաջին գրքերի շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճ (ք. Երևան, Մ. Բաղրամյան պող., 24) 16.09.2011 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	100	
5	Հայաստանի հանրապետության անկախության 20- ամյակի հոբելյանական գիտաժողով	ԵՊՀ գիտական խորհրդի նիստերի դահլիճ (Կենտրոնական մասնաշենք, Ալ. Մանուկյան 1), ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետի դահլիճ (Աբովյան 52), ԵՊՀ Պալյանների անվան դահլիճ (Ալ. Մանուկյան 1, 4-րդ հարկ), ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետի դահլիճ (Աբովյան 52, 313 լսարան) 17.09.2011 թ., ԵՊՀ, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	18	

6	Վիեննայի Միխիթարյան միաբանության 200-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողով	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, 10-11.10.2011 թ., ՀՀ Սփյուռքի նախարարություն, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, Վիեննայի Միխիթարյան միաբանություն	25	6
7	1921 թ. Մոսկվայի և Կարսի պայմանագրերի 90-ամյակին նվիրված հանրապետական գիտաժողով	Վանաձորի Հովհ. Թումանյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի դահլիճ, ք. Վանաձոր, 13.10.2011 թ. ՀՀ ԳԱԱ Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունք, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտ, Վանաձորի Հովհ. Թումանյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտ	8	
8	«Մոսկվայի և Կարսի պայմանագրերը. 90-ամյա պատմություն և արդի հիմնախնդիրներ» հանրապետական գիտական նստաշրջան	ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, 4.11.2011 թ., ՀՀ ԳԱԱ գիտաժողովների տուն (ՀՀ Կոտայքի մարզ, գ. Աղվերան) 5-6.11.2011 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	9	
9	Հայաստանի քաղաքակրթական ավանդը Մետաքսի ճանապարհի պատմության մեջ, միջազգային գիտաժողով	ՀՀ ԳԱԱ Նախագահության նիստերի դահլիճ, 21.11.2011 թ., ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ընթերցասրահ, 22-23.11.2011 թ. ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	49	13
10	Գարեգին Նժդեհի գործունեությունը Սփյուռքում, Գարեգին Նժդեհի 125-ամյակին նվիրված գիտաժողով	ՀՀ ԳԱԱ Նախագահության նիստերի դահլիճ, 15.12.2011 թ., ՀՀ Սփյուռքի նախարարություն, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	15	
11	Հայ պատմագիրներ՝ Մովսես Խորենացու «Հայոց պատմություն» և Հովհաննես Դրասխանակերտցու «Պատմություն հայոց» աշխատությունների ռուսերեն հրատարակությունների շնորհանդես	ՀՀ ԳԱԱ Նախագահության նիստերի դահլիճ, 27.12.2011 թ., Ռուսաստանի հայերի միության հայաստանյան մասնաճյուղ, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ	85	10

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի աշխատակիցների արտասահման, այդ թվում ԱՊՀ-անդամ երկրներ, կատարած գործուղումները

N	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Գործուղված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու համար	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու համար	Բանակցությունների և խորհրդածությունների համար
1	Պատմության ինստիտուտ	Ֆրանսիա	1		
2		Իրան			1
3		ՌԴ	2	1	1
4		Ղրղզստան	5	5	5
5		Տաջիկիստան	1		
6		Լիբանան	1		
7		ԱՄՆ	1	1	
8		Շվեյցարիա		1	
9		Ղազախստան	1		
10		Թուրքիա		1	
11		Ուկրաինա	2		1
12		Վրաստան	2		
13		Եգիպտոս	1		

Արտասահմանյան գիտնականների ընդունելություն ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտում

N	Կազմակերպությունը	Երկիրը	Ընդունված գիտնականների թվաքանակը		
			Գիտաժողովներին մասնակցելու համար	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու համար	Բանակցությունների և խորհրդածությունների համար
1	Պատմության ինստիտուտ	Անգլիա	2	2	2
2		Շվեյցարիա	1	1	1
3		Իտալիա	3	3	3
4		Ավստրիա	1	1	1
5		ՌԴ	1	3	3
6		ԱՄՆ	2	8	9

ԳԱԱ գիտական կազմակերպությունների միջազգային դրամաշնորհներ

N	Կազմակերպությունը	Թեմայի անվանումը	Հիմնադրամի կամ կազմակերպության անվանումը	Դրամաշնորհի ժամկետը		Ֆինասավորման ծավալը (\$, €, դր., pyճ.)		Թեմայի ղեկավարը
				սկիզբ	ավարտ	ընդհանուր	2010 թ. համար	
1	2	3	4	5		6	7	8

Աղյուսակ 7

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 2011 թ. ֆինանսավորման ծավալները

N	Կազմակերպությունը	Բյուջե	Արտաբյուջե	Դրամաշնորհներ		
				արտաոժույթ (\$, €, pyճ.)	արժույթի կուրսը	դրամ
1	Պատմության ինստիտուտ	163.927,3	---	---	---	---

Աղյուսակ 8

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի գիտաշխատողների 2011 թ. հրապարակումների ընդհանուր քանակը

N	Կազմակերպությունը	Մենագրություն, ժողովածու		Ուսումնական ձեռնարկ, դասագիրք		Հոդվածներ, գեկուցումներ		Թեզիսներ	
		Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.	Հանրապետ.	Արտասահմ.
1	Պատմության ինստիտուտ	23		1		225	30	11	2

Աղյուսակ 9

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ասպիրանտների թվաքանակը

Կազմակերպությունը	Ասպիրանտների քանակը (այդ թվում կանայք) առ 01.01.2012 թ.		Հաշվետու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել (այդ թվում կանայք)	
	ա/կ.	ա/չկ.	ա/կ.	ա/չկ.
Պատմության ինստիտուտ	5	1	1	1

Տվյալներ ՀՀ ԲՈՀ-ի 004 մասնագիտացված գիտական խորհուրդի վերաբերյալ

Կազմակերպությունը	Ատենախոսության խորհրդի ծածկագիրը	Մասնագիտության ծածկագիրը և անվանումը	Խորհրդի նախագահ, գիտքարտուղար (գիտ. աստիճան, ազգանուն, անուն, հայրանուն)	2011 թ. ինստիտուտի աշխատակիցների կողմից պաշտպանված ատենախոսությունների թիվը	
				դոկտորական	թեկնածուական
Պատմության ինստիտուտ	004	Է.00.01 /Հայոց պատմություն/ Է.00.05 /Հայոց աղբյուրագիտություն և պատմագրություն/	Ա. Ա. Մելքոնյան պ.գ.դ., պրոֆ., ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ Հ. Մուրադյան, պ.գ.թ., դոցենտ		2

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի աշխատողների թվաքանակի ամփոփ տվյալներ առ 01.01.2012 թ.

N	Կազմակերպությունը	Աշխատողների ընդհանուր թիվը	Գիտական աշխատողների ընդհանուր թիվը	ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսներ	ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամներ	Գիտության դոկտորներ	Գիտության թեկնածուներ
	Պատմության ինստիտուտ	121	88	2	2	21	47

Ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ

Ա.Ա. Մելքոնյան

Ինստիտուտի գիտքարտուղար, պ.գ.թ., դոցենտ

Հ.Ղ. Մուրադյան

ОТЧЕТ
об основных результатах
научной и научно-организационной деятельности
института истории НАН РА за 2011 г.

1. Опубликована первая книга третьего тома академического многотомника «История Армении», которая включает в себя период новой истории начиная со второй половины XVII в. до конца XIX в. В книге освещена история освободительных движений XVII–XIX вв., планы по присоединению Восточной Армении к России, интернационализации Армянского вопроса, появление национально-освободительных кружков и партий, погромы армян в 1890-х годах, самооборонительные сражения, основные вопросы социально-экономической и культурной истории данного периода. В теме использовано множество богатых архивных материалов, опубликованных документов и комплекс научной литературы.
2. Опубликована первая книга четвертого тома академического многотомника «История Армении», которая охватывает период 1918–1945 гг. При изложении материала широко использованы новые архивные материалы, опубликованные сборники документов и имеющаяся научная литература.
3. Опубликована монография старшего научного сотрудника Института истории НАН РА д.и.н. Геворга Степаняна «История армян города Баку (историко-демографическое исследование)», в которой представлена историко-демографическая картина армянского населения города Баку с древних времен до января 1990 г. На основе письменных и лапидарных источников показывается, что Апшеронский полуостров и Баку были исконными территориями обитания армян и их жизнедеятельности.

На основе анализа первоисточников показывается, что во втором десятилетии XX в. город Баку стал столицей искусственно созданного государства «Азербайджан» путем геноцидной политики «азербайджанцев» – кавказских татар, потомков кочевых племен турок-огузов. В 1930-х г. происходило фактическое уничтожение коренных народов (армян татов, лезгин и др.), присвоение их культурного наследия.

4. Опубликована монография сотрудника Института истории НАН РА к.и.н. Давида Тинояна «Киликийское армянское царство и суверенные образования в 1320–1424», в которой на сопоставлении армянских и иностранных источников исследован период ослабления и падения Киликийской армянской государственности и другие менее изученные армянской историографией и спорные вопросы.
5. Опубликован сборник документов и материалов «Армения в документах Государственного департамента» США 1917–1920 гг. /Сост. и пер. с англ. Г. Г. Махмурия. Ред. В. Казахеян.- Ер.: Ин-т. истории НАН Армении; 2011. - 560 стр. Сборник документов и материалов Государственного департамента США, хранящихся в Национальном архиве Армении, рассказывает о формировании политического курса и помощи США в преодолении тяжелейшего положения в Республике Армения в 1918–1920 гг.; о переговорах о будущем армян и их государства на Парижской мирной конференции 1919 г.; о поездке и рекомендациях военной миссии Дж. Харборда и деятельности руководства РА по сотрудничеству с американской администрацией. Читатель познакомится с перепиской руководства РА с президентом США В. Вильсоном и будущим президентом Г. Гувером; узнает практически все, что относится к Армении на парижских переговорах.
6. В отчетном году научные сотрудники Института закончили редактирование второго, третьего и четвертого тома второй книги академического четырехтомника «Истории Армении». Также проводятся работы для подготовки академического двухтомника «Истории Армении» на русском и английском языках.
2. Значительным результатом работы Института в 2011 г. были весомые исследования, изданные монографии и сборники, десятки научных статей и публикаций по трем базовым темам, финансируемым из госбюджета.

В рамках темы «Источниковедение и историография» (руководитель д.и.н. Арташес Шахназарян) опубликована работа бывшего сотрудника Института Норайра Даниеляна «История Армении Мовсеса

Хоренаци и Библия”, в которой представлено, что в период после создания Месропом Маштоцем армянской письменности (405 г.) и перевода Библии на армянский язык, она была в центре внимания армянских историографов, особенно Мовсеса Хоренаци (V в.). Особенно исследована взаимосвязь отраженных в “Истории Армении” исторических событий и духовных явлений дохристианского и христианского периодов.

В рамках этой же темы опубликована работа д.и.н. В.А. Погосяна, В окружении историков (сборник статей и рецензий), Отв. ред. А.В. Чудинов.– Ереван, Эдит Принт, 2011,–264 с.

Настоящий сборник статей и рецензий В.А. Погосяна состоит из двух разделов. В первом разделе представлены портреты выдающихся советских историков В.М. Далина, А.Р. Иоаннисяна, М.Г. Нерсисяна, Г.С. Кучеренко, с которыми автору довелось работать и общаться долгие годы в АН СССР и в АН АрмССР. Одна из статей посвящена Ж. Годшо, одному из крупнейших специалистов по истории Французской революции XVIII столетия.

Во втором разделе книги помещены рецензии автора на советские и российские издания по истории Французской революции, наполеоновской эпохи, а также по историографии Французской революции за последние четверть века, подавляющее большинство которых опубликовано в 1990-2010 гг. в журнале Общества робеспьеристских исследований «Исторические анналы Французской революции».

В рамках темы “Этапы развития государственности в Армении (с древнейших времен до 1918 г.)” руководитель член-корреспондент НАН РА Ашот Мелконян) вышел в свет сборник Ашота Мелконяна “Проблемы истории и демографии Армении”, в котором в основном собраны избранные статьи автора относительно проблем демографии Армении, в частности Западной Армении, Джавахка и Лори.

В рамках той же темы вышел в свет сборник документов и материалов “Александропольский уезд в статистических материалах (XIX – начало XX вв.)”, подготовленный Арменом Айрапетяном. В нем опубликованы богатые статистические документы – 325 таблиц, в которых отражает этнорелигиозный состав населения Александропольского уезда указанного периода местоположение населенных пунктов, миграция населения, его национальный состав, а также периодически повторяющийся приток в уезд западноармянского населения, их распределения по населенным пунктам и влияние этого процесса на этноконфессиональный состав населения.

В рамках темы “Армения и армянство в новейший период. Армянский вопрос” (руководитель к.и.н Карен Хачатрян) вышла в свет брошюра Бениамина Погосяна “Турецко-американские отношения и проблема признания геноцида армян со стороны США. 1991–2007 гг.” в которой анализируется роль турецко-американских отношений в вопросе признания США геноцида армян.

В рамках той же темы опубликована работа Ованеса Алексаняна “Армянские общины в советских республиках. 1917–1941 гг.”, в которой представлена общественно политическая, духовная, культурная, образовательная жизнь армянских общин, создавшихся на территории Советской России, а затем СССР, даны сведения о количестве живущих в советских республиках армян, районах их проживания, о степени владения родным языком и образовании. Освещаются и потери, понесенные армянскими общественно-политическими кругами и национальными учреждениями в годы сталинских репрессий, усилия по сохранению самобытности и национальных корней. Исследование – первый опыт изучения истории армянства в советских республиках.

В рамках этой же темы был опубликован сборник документов и материалов “Борьба армянства за воссоединение НКАО с Советской Арменией” (составители и редакторы К. Хачатрян, Г. Абрамян), который включает в себя документы и материалы, начиная с 1923-1988 гг. Они обосновали тот факт, что в советский период все армянство – и армяне Советской Армении и Нагорного Карабаха, и армяне диаспоры, боролись за воссоединение Нагорного Карабаха с Советской Арменией. Материалы также показывает отдельные эпизоды социально-политической и социально-экономической жизни Нагорного Карабаха.

В рамках темы был опубликован сборник документов “Республика Нагорного Карабаха (с августа 1991 г. до января 1992 г.)” (составитель Грант Абрамян), в котором документы показывают процессе создания Нагорного Карабахской Республики. Пользуясь правом наций на самоопределение 2 сентября в 1991 году Нагорного Карабахский регион совместно с Шаумянским районным советом решили провозгласить регион независимой республикой. Несмотря на то, что НКАО остается непризнанной международной республикой, однако, продолжается строится свободное и независимое государство

В рамках той же темы опубликована монография К. Арутюняна “Участие сынов армянского народа в героической обороне Ленинграда (10 июля 1941 г. – 9 августа 1944 г.)”, в которой на основе нововыявленных фактических материалов из Центрального архива МО РФ, Центрального военно-морского архива МО РФ и других архивов, соответствующей литературы и материалов печати, вкратце освещен вклад сынов армянского народа в героическую оборону Ленинграда в годы Великой Отечественной войны. В приложении книги приведен неполный список воинов-армян из Советской Армении, погибших в битве за Ленинград.

В рамках той же темы опубликована работа ведущего сотрудника Института д.и.н. Климента Арутюняна “Военачальники – армяне”, в которой кратко представлены армянские военачальники, ярко проявившие себя на фронтах Великой отечественной войны, герои Советского Союза, полные кавалеры ордена Славы, с фотографиями.

Опубликованы материалы конференции, посвященной 25-й годовщине Клуба морских исследований “Аяс”, “Культура моря – культура людей. Диалог цивилизаций”.

Опубликован сборник статей “Геноцид Армян. От осуждения к компенсации”, который содержит доклады конференции, посвященной 95-летию Геноциду армян.

Опубликован 12-й том сборника научных статей “Вопросы истории Армении”. На широкой источниковедческой основе освещается целый ряд проблем древней истории Армении, средневековья, нового и новейшего периода. Статьи были прочитаны в качестве докладов на 32-ой сессии молодых научных сотрудников Института истории НАН РА.

3. Значительным результатом работы Института в 2011 г. было выполнение финансируемых из госбюджета тем, опубликованы монографии и сборники, десятки научных статей и публикаций.

Тема “Искажение вопросов Армянской истории в турецко-азербайджанской историографии” (руководитель д.и.н. Э. Л. Даниелян,).

А.А. Харатян был командирован в Стамбул с 10-27 октября 2011 г., в библиотеках и частных коллекциях собрал материалы, которые в основном содержат публикации последних лет (2006-2011).

В Институте истории НАН РА 21-23 ноября 2011 г. в рамках темы “Искажение вопросов Армянской истории в турецко-азербайджанской историографии” была организована международная конференция “Цивилизационный вклад Армении в историю Шелкового пути”, где было высоко оценено значение Армянского культурного наследия “в истории Шелкового пути”, разоблачаются фальсификации турецко-азербайджанских историков.

В числе более чем 40 участников Международной конференции, с докладами по теме “Искажение вопросов Армянской истории в турецко-азербайджанской историографии” выступили сотрудники института – Э.Л. Даниелян, “Цивилизационный вклад Армении в Великий шелковый путь и современные вызовы”, А.А. Харатян “Армянское купечество в торговле Леванты (XVI–XVII веков)”, Г.С. Степанян “Роль Ширванских армян в торгово-экономических отношениях Южного Кавказа”, и З.О. Геворкян “Торговая магистраль Аяс-Тебриз в системе Шелкового торгового пути (со второй половины XIII в. до первой половины XIV в.)”.

В рамках темы опубликована статья Э.Л. Даниеляна “Идеологическое значение победы Нагорного Карабаха в информационной войне против турецко-азербайджанских искажений” где представлена победа Арцаха как идеологическое сражение.

В статье, Э.Л. Даниеляна “Историческая справедливость против воинствующего мракобесия”. На основе исторических источников и современной литературы глубоко анализируется и разоблачается возведенная в статус государственной политики фальсификация азербайджанскими историками истории и исторической географии.

В докладе Э.Л. Даниеляна “Значение царства Армянских Багратидов, столицы Ани в истории Шелкового пути” на Международной конференции “Ани – политический и культурный центр средневековой Армении”, затронуты проблемы сохранения памятников армянской архитектуры в Турции.

В рецензии: Power and Justice in International Relations. Interdisciplinary Approaches to Global Challenges, Edited by Marie-Luisa Frick and Andreas Oberprantacher, University of Innsbruck, Austria, Ashgate, December 2009, 284 pages.

Э.Л. Даниелян, анализируя помещенные в сборнике статьи, отмечает, что рассматривая вопросы, связанные с международным правом, в частности, в связи с Версальским договором от 28 июня 1920 г., надо особо выделить статьи договора его относительно Геноцида армян для осуждения геноцидной политики Турецкого государства в соответствии с нормами международного права.

А.А. Харатян в статье “Оценка Танзимата” Конституции турецкой историографией” показывает, что часть турецких историков считают Танзимат и национальную конституцию милостью армянам, будто бы они обеспечивали национальные и политические права армян, равенство их с турками-мусульманами. В действительности же они ни в чем не изменили положение западных армян.

Статья Г.С. Степаняна и “Искажение азербайджанской историографией демографической картины Восточного Закавказья” опубликована в материалах конференции общественного совета Министерства обороны РА “История и культура. Против обмана и преследований”. В статье раскрывается искажение официальной азербайджанской историографией демографических процессов в Восточном Закавказье.

В статье А.М. Варданяна “И вновь о грузинских и азербайджанских фальсификациях”, сданной в печать, анализируются свидетельства греко-римских историков Страбона, Плутарха, Диона Кассия, по которым местность Камбеджан на левобережье реки Куры был населены армянами, показаны фальсификации грузинских и азербайджанских историков. Последние считают, что местность Камбеджан принадлежала то Грузии, то Азербайджану, автор однако, опираясь на данные первоисточников, утверждает, что он был армянским весь период армянской государственности, а “Азербайджан” на этой местности вообще не существовал.

В рамках темы “Лига Наций и Армения 1920–1929 гг.” (руководитель к. и. н. С.Р. Аветисян) были проведены следующие работы:

1. Изучена информация Национального архива Армении, касающаяся Лиги Наций, а также некоторая литература по данной теме.
2. Старший научный сотрудник Эдита Гзоян 17–25 сентября 2011 г. была в командировке в Швейцарии, где изучала материалы архива Лиги Наций.
3. На данном этапе совершается перевод привезенных материалов из архива Лиги Наций и Национального архива Армении, подавляющее большинство которых на французском и английском языках.
4. В отчетном году основной акцент в изучении был поставлен на обсуждение вопросов членства и мандата Армении в Лиге Наций.

В рамках темы были опубликованы три статьи, одна из которых за рубежом.

В статье Эдиты Гзоян “Предпринятые меры Республикой Арменией для членства в Лиге Наций” обсуждается членство Республики Армении в Лиге Наций, показано обсуждение вопроса, а также сделана попытка проанализировать причины для отказа в членстве.

В статье Эдиты Гзоян “Вопрос членства Закавказских республик в Лиге Наций”, показана роль Советской России для Армении, Грузии и Азербайджана в этом вопросе.

В статье Эдиты Гзоян в газете “Центральной и Восточной Европы” Брэдфордского университета в Великобритании “The Turkish-Armenian war of 1920 and the League of Nations”, обсуждается и анализируется роль турецко-армянской войны в 1920 г. в вопросе членства Республики Армении в Лиге Наций.

4. Практических разработок нет.

4. Прикладные исследования (нет).

Директор института,
член-корр. НАН РА

А.А. Мелконян

Ученый секретарь,
к. и. н., доцент

А. Г. Мурадян

ANNUAL REPORT

On the main results of the scientific and organizational activities of the Institute of History of the National Academy of Sciences of Armenia (2011).

1. The third volume of the first book of the academic multivolume "History of Armenia" was published, which includes the New period (XVII century and second half of the XIX century). It includes the XVII-XIX centuries – Armenian liberation movements and plans, Eastern Armenia's connection to Russia, the Armenian Issue internationalization, the emergence of liberation groups and parties, 1890s Armenian massacres, self-defense battles, of socio-economic and cultural problems of the period. The volume is set on rich archival materials, published documents with the comprehensive use of available scientific literature.

2. The fourth volume of the first book of the academic multivolume "History of Armenia" was published, which covers 1918-1945. It is set on new archival materials, collections of documents published with the comprehensive use of available scientific literature.

3. The monograph of Doctor Gevorg Stepanyan - senior researcher of the Institute of History of National Academy of Sciences of Armenia, "History of Armenians in Baku city (historic-demographical study)" was published which presents comprehensive historic-demographical picture of the Baku city's Armenian population from early times to 1990 (including January of 1990). Based on the comprehensive study of literary and lithographic sources the fact that Armenians were inhabitants and created culture in Apsheron Peninsula and Baku is justified.

The study of sources shows that at the end of the second decade of the XX century the city of Baku in the South Caucasus became the capital of artificially created state named "Azerbaijan" by means of genocidal policy, assimilation, destruction and robbery of civilizational values of the indigenous peoples (Armenians, Tats, Lezgins etc.) by incomer Turkic-oghuz followers - since the end of 1930s called "Azeri" - the Tatars of the Caucasus.

4. The monograph "Armenian kingdom of Cilicia, and the sovereign units of the 1320-1424" was published by the Candidate of history David Tinoyan (researcher at the Institute of History of National Academy of Sciences of Armenia) where by synthesized examination of Armenian and foreign sources, the less studied and the disputed issues in the Armenian historiography connected with the period of the weakening and destruction of the Cilician Armenian statehood (1320-1424) are given.

5. A collection of documents and materials was published by senior researcher, Doctor Gayane Makhmuryan (National Academy of Sciences of Armenia, Institute of History) «Армения в документах Государственного департамента США 1917-1920 гг.» where are presented translated documents and materials pertaining to the State Department of the United States preserved in the National Archives of Armenia, which tells about the U.S. political course and the provision of assistance from 1918 to 1920 - during difficult situation in Armenia, and also about the negotiations in the Paris Conference of 1919 on the future of Armenians and their state, J. Harbord's military mission trip and assignments, and the activities of the government of the Republic of Armenia with the American administration. The reader will get acquainted with the correspondence of the Government of the Republic of Armenia with President Wilson and the future president Hoover, in fact, will know everything relating to Armenia in the conference held in Paris.

6. In the accounting year the scholars finished the editing works on the second, third and fourth volumes of the second book of the academic 4-volume "The Armenian History". Works are carried out also to prepare the two-volume "The Armenian History" in Russian and English languages.

2. In 2011 the significant results of the institute are budget funded works on three major themes, published monographs and collections, dozens of scientific articles and publications.

In the framework of "Source Study and Historiography" (Director: Candidate of History, Artashes Shahnazaryan) was published the work "Historical and Spiritual System of Movses Khorenatsi's "Armenian History" and the Bible" by Norayr Danielyan, the former employee of the Institute, which presents that Mesrop Mashtots was on the focus of historical and spiritual issues of Armenian historians and especially of Movses Khorenatsi (V century) during the subsequent period after creation of the alphabet (405) and the translation of Bible. In this work is done a special study connected with the interrelation of the historical events and spiritual phenomena in the Movses Khorenatsi's "Armenian History" within the complete system of values of pre-Christian and Christian epochs.

Within the scope of the same topic was published the collection of articles and reviews «В окружении историков (сборник статей и рецензий)» by the Candidate of History, Varuzhan Poghosyan's, in the first section of which the most distinguished soviet historians' (V. Dallin, A. Hovannisian, M. Nersisyan, G. Kucherenko) characters and descriptions are presented, with whom the author had a chance to work and communicate for many years in the Academies of Sciences of USSR and ASSR. One of the articles is devoted to the 18th century's history of the French Revolution top specialists Zh. Godsho. In the book's second section are included the author's reviews devoted to the Soviet and Russian publications of the last quarter century on the history of the French Revolution, Napoleonic era, as

well as the French Revolution historiography most of which were published in 1990-2010 in the periodical of Robespierian research organization «Исторические анналы Французской революции».

Within the framework of the theme "Stages of Development of the Statehood in Armenia (from ancient times until 1918)" (Head, Correspondent Member of NAS RA Ashot Melkonyan) has been published the collection of Ashot Melkonyan "The Issues of the History and Demography of Armenia", which generally includes selected articles of the author relating to the issues of the demographical history of Armenia, particularly of Western Armenia, Javakhk and Lori.

Within the same framework has been published the collection of materials and documents "Alexandropol Province in Statistical Materials (XIX – beginning of XX centuries)" by the diligence of Armen Hayrapetyan, which is a rich collection of archival documents, consisting of 325 statistical tables, related to the ethno-confessional situation, settlements topography, population movements and national composition issues of the Alexandropol province's population, as well as sheds light to the recurrent migrations of Western Armenians to the province, according to their placement to new places of residence of the province and to the influence on the ethno-confessional picture affected by those migrations.

Within the framework "Armenia and the Armenians in the Modern Period: Armenian Issue:" (Director: Candidate of History Karen Khachatryan) the work of Benjamin Poghosyan has been published "Turkish-American relations and U.S. Recognition Issue of the Armenian Genocide in 1991-2007", which is dedicated to the analysis of the role of the Armenian Genocide recognition in Turkish-American relations.

Within the framework of the same topic is published Hovhannes Alexanian's work "Armenian Communities in the Soviet Republics 1917-1941", in which the life of formed Armenian community of the Soviet Russia and then the USSR in the area of social, political, spiritual, cultural and educational life, the number of distribution areas in the Soviet republics, degree of native language literacy are presented. In the years of Stalin's repressions of public and political circles and the losses caused to national institutions, the attempts to keep national identity and the roots are highlighted. It is the first attempt to outline the history of Armenians in the Soviet republics.

Within the same topic is published "The Struggle of Armenians for the Unification of NKAO with Soviet Armenia: a collection of documents and materials" (completers and editors K. Khachatryan, H. Abrahamyan), which includes documents and materials of 1923-1988, which justify the fact that during the Soviet times all the Armenians of the Soviet Armenia, Nagorno-Karabakh and the Diaspora, have been fighting for the reunification of Nagorno Karabakh to Soviet Armenia. The materials also identify the individual episodes of the socio-political and socio-economic life of the Nagorno-Karabakh.

Within the framework of the same topic is published collection "Nagorno-Karabakh Republic (1991 August - 1992 January), documents" (compiled by Hrant Abrahamyan), in which the documents reflect the process of creation of the NKR. Using the right of self-determination of the Nation in 1991 September 2 at the regional and Shahumyan district councils in a joint session of the Unions declared the NKO as an independent republic, and, in spite of the fact that Republic of Nagorno-Karabakh still remains internationally unrecognized, however, there the free and independent state is being built.

Within the same topic is published the monograph of the leading researcher of the Institute, Doctor of History Kliment Harutyunyan, "Участие сынов армянского народа в героической обороне Ленинграда (10 июля 1941 г.- 9 августа 1944 г.)", in which, based on new archival materials of the RF Ministry of Defense, the RF Ministry of Central Navy and other archives and also on the basis of the relevant literature and newspapers, is highlighted the contribution of Armenians during the heroic defense of Leningrad in the Great Patriotic War. The Annex doesn't give the complete list of Armenian soldiers who took part in the battles for Leningrad.

"The Culture of the Sea is the Culture of Humanity in the Dialogue of Civilizations" conference materials are published dedicated to "Ayas" Nautical Research Club's 25th anniversary.

Collection of articles entitled "The Great Genocide. From conviction to compensation" is published, which includes the Armenian Genocide 95th anniversary conference reports.

"Issues of the Armenian History" collection's 12th volume is published by the Institute of History, which, on broad base of sources, sheds light on a number of issues of the ancient, medieval, and modern Armenian history. The articles reported in the Young Scientists' Session of the Institute of History of National Academy of Sciences of Armenia.

3. In 2011 the significant results are the major works on two state-funded thematic topics, published scientific articles and publications.

"Misrepresentation of the Issues of Armenian History in the Turkish-Azerbaijani Historiography" (Supervisor E. L. Danielyan, Doctor of History).

On October 10-27 of 2011 A. Kharatyan visited Istanbul on scientific trip and collected materials in the libraries and private collections which generally include publications within the scope of recent years' problems (2006-2011).

On November 21-23 of 2011 Institute of History of National Academy of Sciences of Armenia organized International conference "Armenia's Civilization Contribution to the History of the Silk Road" within the scope of the topic "Misrepresentation of the Issues of the Armenian History by Turkish-Azerbaijani Historiography". The

significance of the Armenian cultural heritage in the “History of the Silk Road” was appreciated revealing the Turkish-Azerbaijani falsifications’ bankruptcy .

Amongst forty participants of the international conference speakers who made a report on the misrepresentation of the Armenian history in the Turkish-Azerbaijani historiography are E. L. Danielyan (“The Civilizational Contribution of Armenia in the *history* of “Silk Road”), A. A. Kharatyan (“The Armenian Merchants’ Role in the Levant Trade during the 16-17th centuries”), G. S. Stepanyan (“The Role of Armenians in Shirvan in Commercial-Economic Relation of the *Eastern South Caucasus*”) and Z. H. Gevorgyan, (“The Ayas- Tabriz Trade Highway in the System of the Silk Road during the second half of 13 century and the first half of 14 century”).

Within this topic, E. L. Danielyan’s article “The Ideological Significance of Kharabakh Victory in the Information War against the Turkish-Azerbaijani falsification” is published: “History and Culture” Conference organized by the Public Council adjunct to the Minister of Defence, Against fraud and infringement , Yerevan, Globus Energy and Regional Security, N 4 (16), pp 35-40,

E. L. Dabielyan, Historical Justice against the Militant Obscurantism “, 21 century , N 3, PP. 90-100.

E. L. Danielyan, The role of Ani – the Capital of Bagratuny’s Kingdom in the history of Silk Road – “Ani as a Political and Civilization Center of Medieval Armenia”, International Conference, Reports, Globus Energy and Regional Security, Yerevan, pp 23-34.

E. L. Danielyan, Review, Power and Justice in International Relations. Interdisciplinary Approaches to Global Challenges, Edited by Marie-Luisa Frick and Andreas Oberprantacher, University of Innsbruck, Austria, Ashgate, December, 2009, 284 pages.

A. A. Kharatyan, The Tanzimat and the National Constitution by the Assessment of Turkish Historiography.

G. S. Stepanyan, The Misrepresentation of the Demography of *Eastern South Caucasus* in the Azerbaijani Historiography”, “History and Culture” Conference organized by the Public Council adjunct to the Minister of Defence, Against fraud and infringement, Yerevan.

A. M. Vardanyan “The Cities of Aghvanq according to Greco-Roman and Armenian Sources”.

A. M. Vardanyan, “Once Again about the Georgian and Azerbaijani Misrepresentations” is being published soon.

The following has been carried out within the framework “The League of Nations and Armenia in 1920-1929”

1. Armenia’s National Archive’s documents which refer to the League of Nations have been studied,
2. In 17-25 September of 2011 senior researcher Edita Gzoyan was on an academic mission in Switzerland where she studied the materials of the Achieves of the League of Nations,
3. The archival materials of the National Archive of Armenia and The League of Nations are being translated, the vast majority of which is in French and English,
4. Under review the main emphasis has been put in studying the issues concerning the Mandate and the membership of Armenia in the League of Nations.

Three articles referring to the thesis are published one of which in abroad.

Edita Gzoyan’s article named “Steps Taken by the Republic of Armenia for the membership of the League of Nations” discusses the issue of membership of the Republic of Armenia to the League of Nations, reviews the membership process at the institutions of the League of Nations , as well as the reasons for the refusal of membership are analyzed.

Edita Gzoyan’s article “The issue of the Transcaucasian Republics’ membership to the League of Nations” reviews the role of Soviet Russia in the membership process of Armenia, Georgia and Azerbaijan to the League of Nations.

Edita Gzoyan’s article “The Turkish-Armenian war of 1920 and the League of Nations”, which is published in “Central and Eastern Europe” journal of Bradford university and analyses the role of Turkish- Armenian war of 1920 in the Republic of Armenia’s membership process to the league of Nations.

4. There are no applied notes

Director of the Institute of History,

A. A. Melkonyan

Correspondent Member of NAS RA

Scientific Secretary of the Institute of History,

Candidate of History, associate professor

H. Gh. Muradyan